

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lakové umění v současném Japonsku

Lacquer Art in Contemporary Japan

Olomouc 2015

Tereza Havlová

Vedoucí práce: Mgr. Halina Zawiszová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem Lakové umění v současném Japonsku vypracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci.....

Podpis.....

Anotace

Souhrn práce

Autorka: Tereza Havlová

Název práce: Lakové umění v současném Japonsku

Vedoucí práce: Mgr. Halina Zawiszová

Počet stran: 78

Počet znaků (včetně mezer): cca 111 000

Počet použitých zdrojů: 111

Cíl práce

Mým cílem je jednak popsat stav tradiční lakové výroby ve 21. století, jednak představit inovativní využití laku na dílech současných japonských umělců.

Způsob naplňování cílů

Informace o lakových technikách čerpám z české, anglické a německé literatury a z internetových zdrojů. Stav tradiční výroby lakovaných produktů v současné době, zkoumám především prostřednictvím internetových stránek muzeí, galerií a samotných výrobců. Stejný postup volím také při studiu děl nezávislých umělců.

Resumé výsledků

Tato práce popisuje dvě podoby japonského lakového umění, se kterými se můžeme v dnešní době setkat. Jedná se o tradiční lakové výroby nacházející se v šesti regionech na ostrovech Honšú a Šikoku a o inovativní díla nezávislých umělců. Práce shrnuje, jakým způsobem současní tvůrci využívají přírodní lak *uruši*, jejich inspiraci a snahu o propagaci lakového umění ve 21. století.

Klíčová slova

umění laku, *uruši*, *šikki*, japonské umění, současné umění, tradiční techniky, tradiční výroba, lakované zboží

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala především Mgr. Halině Zawiszové za odborné vedení mé práce a Doc. Lucii Olivové, Ph.D. za cenné rady při vyhledávání materiálů o lakovém umění. Vřelé díky patří také PhDr. Filipu Suchomelovi, Ph.D., který mi ochotně věnoval svůj čas ke konzultaci této práce.

Obsah,

Seznam obrazových příloh.....	6
Ediční poznámka.....	8
Úvod	9
1. Vývoj lakového umění	11
1.1. Základní proces zpracování laku.....	11
1.2. Raný vývoj lakové techniky.....	12
1.3. Vývoj laku v obdobích Nara – Muromači.....	14
1.4. Rozkvět lakové techniky v obdobích Momojama – Meidži	19
1.5. Lakové umění v 1. polovině 20. století.....	24
1.6. Lakové umění po druhé světové válce	26
2. Současná tvorba tradičního lakovaného zboží.....	29
2.1. Tóhoku	29
2.2. Kantó	34
2.3. Čúbu	36
2.4. Kansai.....	45
2.5. Čúgoku	46
2.6. Šikoku	47
3. Nové pojetí lakového umění	49
3.1. Výstavy lakového umění současných tvůrců	50
3.2. Tvorba současných umělců	51
3.2.1. Tvůrci z Tokijské univerzity umění	51
3.2.2. Tvůrci z Kjótské školy umění.....	55
3.2.3. Tvůrci z dalších uměleckých škol	59
Závěr	62
Resumé.....	63
Seznam použitých zdrojů	64

Seznam obrazových příloh

- Obr. 1. Odebírání surové mízy škumpy lakodárné
- Obr. 2. Červeně lakovaný hřeben objevený v prefektuře Fukui
- Obr. 3. Dekorování předmětu technikou *makie*
- Obr. 4. Nádoba na mytí *tarai* 盥 in provedení *negoro*
- Obr. 5. Schránka na cennosti s červenými rohy *sumiaka tebako* 角赤手箱 v provedení *kódaidži makie*
- Obr. 6. Stojan na misál ve stylu *namban*
- Obr. 7. Schránka *inró*, Šibata Zešin
- Obr. 8. Krabice na úschovu papírů *rjóšibako*, Harui Kómin
- Obr. 9. Čajové misky v provedení *cugaru nuri*
- Obr. 9. Nádobí v provedení *hidehira nuri*
- Obr. 10. Technika *rjúmon*
- Obr. 11. Plnicí pera *Parker* vyrobená na zakázku firmou SOŠ
- Obr. 12. Nádoba v provedení *kamakura bori*
- Obr. 13. Komiks *Nuridon*
- Obr. 14. Lakované medaile ze Zimních olympijských her v Naganu 1998

- Obr. 15. Lucerny *kiriko* na festivalu *kiriko macuri*
- Obr. 16. *Óuči ningjó*
- Obr. 17. Nádobá na dezerty *kašiki* 菓子器, *Ičiwadó*
- Obr. 19., Layered form III, Tošiaki Fudžita
- Obr. 20. Ze série *Body Ornaments* – 2. Sakurako Macušima
- Obr. 21. *Assembly* 2011, Takuja Osawa
- Obr. 22. –*Dignity*– (*Kai-roun*) 2003, Takamasa Jošino
- Obr. 23. *Toki no kókó* (Plavba časem) 2007, Takeši Igawa
- Obr. 24. *Kajicu* (Ovoce) 2014, Fumie Sasai
- Obr. 25. *Silhouette – Sweeping* 2012, Jošihiko Murata
- Obr. 26. *Kacyoufuuya* 2010, Sačiko Kuroda
- Obr. 27. Kidušový pohár *seihai* 聖杯, Kitamura Tacuo Unrjúan

Ediční poznámka

Japonské názvy lakových výrob a odborné termíny uvádím v textu nejprve malými písmeny v kurzívě s použitím české transkripce a následně ve znacích. Kurzívu volím také v případě názvů literárních a výtvarných děl, událostí a firem. Názvy historických období a geografických označení ponechávám bez kurzívy. Názvy institucí jsou přeloženy do češtiny a přepis znaků je uváděn v závorkách. Citace z angličtiny i z japonštiny jsou ponechány v originálním znění, v případě japonštiny uvádím vlastní překlad v poznámce pod čarou. Japonská osobní jména jsou v transkripci napsána západním stylem, tj. v pořadí jméno, příjmení. Za každým jménem následuje jeho přepis do znaků a v závorce je uveden rok narození a úmrtí.

Úvod

Již po navázání prvních kontaktů s Evropou prosluli Japonci na Západě jako národ s vytříbeným vkusem a se smyslem pro jednoduchou krásu. Pokud jde o oblast umění, vznikla v průběhu japonských dějin celá řada řemesel, která neodmyslitelně patří k tradiční japonské kultuře a ve světě je ve stejné podobě nenajdeme. Jedním z takových řemesel je výroba lakovaných předmětů, která sice nemá svůj původ na japonských ostrovech, nicméně právě tam byly některé techniky zdokonaleny do takové míry, že proslavily lakové umění i v evropských zemích. Výroba laků si v Japonsku získala takovou oblibu, že od dob prehistorických přetrvala až do současnosti a tvoří významnou součást japonské kultury. I přes veškeré snahy o zefektivnění produkce lakovaných předmětů nahrazením přírodního laku (japonsky *uruši* 漆) syntetickým, se nepodařilo dokonale napodobit jeho výjimečné vlastnosti, jako je např. vysoká odolnost vůči vnějším vlivům. Podle samotných mistrů navíc teprve opotřebením získá přírodní lak svoji pravou krásu, a proto se v případě tradiční výroby setkáme především s produkty určenými k dennímu použití.

Přestože v České republice je možné nalézt japonské lakované předměty ve sbírkách řady muzeí a zámků, zůstává u nás tento druh umění opomíjený. Jediná česká publikace, která se věnuje lakovému umění je dílem Filipa a Marcely Suchomelových. Kniha pojednává o umění laku do 19. století a poskytla mi cenné informace pro první část práce. Problematikou současné tvorby japonských laků se na našem území prozatím nikdo podrobněji nezabýval, a proto na dané téma neexistují téměř žádné materiály v českém jazyce. Dle mého názoru ovšem lakové umění stále patří k důležitým prvkům japonské kultury a jak jeho tradiční, tak inovativní ztvárnění by si mělo ve světě získat větší pozornost. To je důvod, proč jsem se ve své práci rozhodla věnovat právě tomuto umění a především jeho současné podobě. Mým cílem je jednak popsat stav tradiční lakové výroby ve 21. století, jednak představit inovativní využití laku na dílech současných japonských umělců. Jedná se sice o tematiku na pomezí japanologie a uměnovědných studií, nicméně do velké míry se zaměřuji na to, jakým způsobem je dnes lakové umění vnímáno společností, což uvádí tuto práci spíše do společenskovedního kontextu.

Kromě již zmíněné české publikace dále vycházím především z anglicky či německy psané literatury a z anglických nebo japonských internetových zdrojů. Jedná se především o weby jednotlivých lakových studií, firem a institucí jako jsou muzea a

galerie. Přínosným zdrojem pro mě byly také stránky samotných autorů, kde se velmi často zmiňují o inspiraci vlastní tvorby a myšlenkách, které chtějí svým dílem předat společnosti. Přestože se jedná o japonské výtvarníky, řada z nich vede tyto stránky pouze v angličtině, nebo v anglické verzi poskytují informace neuvedené v japonštině a naopak. Pokud tedy cituji tyto umělce z angličtiny, není japonský originál dohledatelný nebo vůbec neexistuje.

Celý text dělím do tří kapitol, přičemž první část se týká výrobního procesu a vývoje lakových technik do konce 20. století. Shrnutí těchto faktů v rámci mé práce považuji za nezbytné pro lepší pochopení a orientaci v následujících dvou kapitolách, kde se podrobněji zabývám uměním laku ve 21. století. Poslední podkapitola první části svým obsahem již částečně zasahuje do 21. století, a tím propojuje část historickou s kapitolami rozebírajícími současný stav lakového umění. Největší důraz kladu na druhou část práce, pojednávající o stavu tradičních regionálních výrob v Japonsku. Tyto výroby se nachází dohromady v šestnácti prefekturách na ostrovech Honšú a Šikoku. Vzhledem k jejich vysokému počtu se lze domnívat, že zájem společnosti se stále soustředí spíše na tradiční produkci než na díla nezávislých nekonvenčních tvůrců. Nové pojetí lakového umění je představeno v kapitole třetí, která má čtenáři poskytnout náhled na další způsoby, jakými je možné využívat lak k umělecké tvorbě.

Za účelem vytvoření dostatečné představy o japonském umění laku je nezbytné připojit k textu fotografie, a proto je vkládám přímo mezi jednotlivé odstavce. Zdroje k obrázkům jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce.

1. Vývoj lakového umění

V této kapitole nejprve ve stručnosti popisují zpracování laku. V dalších částech práce se tomuto tématu již nebudou podrobněji věnovat, ovšem zmínění dané problematiky považují za důležité pro vytvoření lepší představy o celém procesu výroby lakovaných předmětů. Vývoj lakového umění, popsany v ostatních podkapitolách, se až na výjimky týká pouze poslední fáze tohoto procesu, tedy dekorování.

1.1. Základní proces zpracování laku¹

Míza, která je základem pro výrobu laku, se získává nařezáváním kůry škumpy lakodárné (*uruši no ki* 漆の木; latinsky *rhus verniciflua*), což je původně čínský endemický strom, který se dále rozšířil do Japonska, Koreje a několika zemí jihovýchodní Asie. Sběr surové hmoty je časově omezen na dobu od června do listopadu, přičemž nejkvalitnější lak s menším obsahem vody zvaný *ki uruši* 生漆 je možné získat od srpna do října. Substance se dále zpracovává v procesu *kurome* 黒目, v němž dochází k odstranění přebytečné vody, a vzniklý materiál je možné mísit s olejem či barvivou (tradičními barvami byla především červená a černá, ale dnes se již používá široká škála dalších barev). Aplikace laku na jádro a jeho následné vysychání je časově velmi náročný postup, ve kterém jsou jednotlivé vrstvy postupně pečlivě leštěny a poté vloženy do skříní *furo* 風呂, kde schnou při požadované teplotě 20–25° C a vlhkosti mezi 70–80 %. Pokud nebyla do laku přidána barviva, měl takto zhotovený povrch po úplném vyschnutí hnědou barvu. V tomto stadiu mohl být výrobek pokládán za hotový, nicméně byl často ještě dále přetvářen a zdoben řadou rozmanitých technik, které se měnily a zdokonalovaly v průběhu staletí.

¹ Proces zpracování laku v této kapitole je shrnut na základě popisu, který ve své knize uvádí Suchomel a Suchomelová. Viz SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16.-19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 8.

Obr. 1. Odebírání surové mízy škumpy lakodárné

1.2. Raný vývoj lakové techniky

Podle legendy sahají počátky japonského lakového umění do chvíle, kdy mytologický princ Jamato Takeru 日本武尊 nechal založit první lakovou dílnu. Učinil tak poté, co při lovecké výpravě náhodou narazil na zvláštní mizu, vytékající z ulomené větve stromu. Nechal tuto černou tekutinu nanést na své věci a po zaschnutí byl ohromen krásou výsledného laku.² Dnes ovšem víme, že Japonci lakovou techniku převzali od svých asijských sousedů, pravděpodobně tedy z Číny. Již v době neolitické aplikovali tamní obyvatelé lak na užité předměty, na kterých se po zaschnutí vytvořil velmi pevný voděodolný filtr. Prvotní funkce laku spočívala především v ochraně před vnějšími vlivy (včetně choroboplodných zárodků) a až později byly doceněny také jeho dekorativní vlastnosti.³

Podle výzkumu z roku 2011 byly škumpy lakodárné pěstovány v Japonsku už před více než 16 000 lety⁴, ale prozatím nejstarší archeologické nálezy se datují zhruba do doby před 6000 lety. Tyto předměty byly objeveny v prefektuře Fukui a jednalo se jak o dřevěné potřeby, například ozdoby do vlasů, zbraně a pádla, tak o stěpy keramických nádob. Další naleziště laků z období Džómon (8000 př. n. l. – 300

² Kurokawa 1878, s. 313, cit. v PEKARIK, Andrew. *Japanese lacquer, 1600-1900: Selections from the Charles A. Greenfield collection* [online]. New York: Metropolitan Museum of Art, 1980, s. 146.

³ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. –19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 8.

⁴ Tento údaj byl zjištěný pomocí radiouhlíkové metody, která byla provedena na větvi škumpy lakodárné, vyhloubené v roce 1984 v Torihamě, prefektura Fukui. Viz NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushi-kobo.com/history.html>

př. n. l.) se nachází v prefekturách Čiba, Saitama a Aomori. Do jižněji položených částí Japonska se technika laku rozšířila až později v období Jajoi (300 př. n. l. – 300 n. l.) a v období Kofun (3. – 7. století) již byla známa po celém území. Dochované předměty sloužily povětšinou k praktickým účelům, velmi často jako součást bitevní výzbroje a výstroje. Některé nádoby byly pravděpodobně využívány také při obřadech. Lakem bylo navíc možno znovu spojovat úlomky rozbitých předmětů, takže plnil funkci lepidla a zároveň bránil prosakování tekutin skrze stěny nádob.⁵ Už v období Džómon se můžeme setkat s případy, kdy laková vrstva sloužila zároveň jako dekorace, ovšem skutečné umělecké kusy z lakových dílen Japonsko spatřilo až spolu s prvními buddhistickými poselstvími, putujícími v 6. století přes Koreu z Číny.⁶

Po navázání bližších kontaktů s pevninou se laková výroba stále zdokonalovala a počet dílen výrazně rostl. Tento fakt dokládá také jeden z bodů zákoníku Taihó 大宝律令 (Taihó ricurjó) z roku 701, podle něhož byl ustanoven Úřad pro laky 漆部司 (Nuribešino cukasa). Cílem činnosti nového úřadu bylo zvýšit pěstování škumpy lakodárné a dohlížet na řádné odvádění daní z následných výnosů.⁷

Obr. 2. Červeně lakovaný hřeben objevený v prefektuře Fukui

⁵ NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushikobo.com/history.html>

⁶ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 9.

⁷ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 10.

1.3. Vývoj laku v obdobích Nara – Muromači

Jednou z prvních složitějších technik, kterou Japonci přejali z Číny, byla technika suchého laku *kanšicu* 乾漆. Tento způsob zpracování laku bylo možné provádět dvěma způsoby a často byl využíván například pro výrobu buddhistických soch. Při prvním způsobu zvaném *dakkacu kanšicu* 脱活乾漆 byla kostra sochy vymodelována z hlíny a obalena kusem konopné tkaniny nasáklé lakem. Hliněný základ byl po vyschnutí laku vydlabán a nahrazen lehkou dřevěnou konstrukcí, která zajišťovala stabilitu sochy. Tento postup byl rozšířený již v období Hakuhó (645–710) a později v období Nara (710–794). O něco mladší způsob se nazývá *mokušin kanšicu* 木心乾漆 a jeho počátky sahají do pozdní doby Nara. Postup výroby spočíval v kladení lakem napuštěných látek na dřevěné jádro, které ovšem nebylo vyjmuto po zatvrdnutí laku.⁸ Řadu figur vyrobených technikou *kanšicu* je dnes možné dohledat v pokladnici Šósóin při chrámu Tódaidži v Naře, kde jsou uloženy poklady císaře Šómua 聖武天皇 (701–756). Na tomto místě se v současnosti nachází kolem devíti tisíc uměleckých artefaktů, mimo jiné i velké množství lakovaných předmětů zdobených rozličnými způsoby.⁹

Mezi další techniky importované do Japonska z tchangské Číny v době Nara patří kromě *kanšicu* také vykládání perletí *raden* 螺鈿, které bylo často kombinováno s dřevěnou intarzií, jantarem a želvovinou. Oblíbené bylo i vykládání zlatými a stříbrnými plíšky *heidacu* 平脱 (později též *hjómon* 平文), spočívající v překrytí plíšků vrstvou laku, která se následně leštila, dokud se vzory opět neobjevily. Odlišnou, ale také hojně užívanou technikou, se stalo malování olejovými barvami na lakovaný podklad, takzvané *jušoku* 油色. Tyto techniky se neustále vyvíjely a některé se těšily velké oblibě i v následujících érách.¹⁰

Směr, jakým se lakové umění dále ubíralo v období Heian (794–1185), byl značně ovlivněn omezováním kontaktů s Čínou. Když v roce 894 došlo k téměř úplnému přerušení dosavadních politických styků, začaly následně slábnout také náboženské a kulturní vlivy. Kvůli tomu si japonští mistři začali vytvářet svůj osobitý styl,

⁸ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

⁹ KAWAGOE, Aileen. Treasures of the world's oldest and most visited museum – the Shosoin. *Heritage of Japan: Discovering the Historical Context and Culture of the People of Japan* [online]. [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <https://heritageofjapan.wordpress.com/6-nara-period-sees-the-nurturing-of-chinese-culture/tempyo-arts/treasures-of-the-shosoin-the-worlds-oldest-and-most-visited-museum/>

¹⁰ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

odpovídající jejich estetickému citění. Tato skutečnost přispěla k rozvinutí známé japonské lakové techniky sypaných obrázků *makie* 蒔絵 (viz obr. 3), která se stala zřejmě nejužívanější technikou vůbec.¹¹ *Makie* sice vznikla z původně čínského *makkinru* 末金鑊, ale v Japonsku získala zcela nový jedinečný ráz, neovlivněný působením z pevniny.¹² Základem pro vytvoření *makie* je kovový prášek (případně drobné kovové vločky), který se velmi opatrně sype na předem namalovaný vzor zhotovený lakem *e urushi* 絵漆. Obvykle se užívalo prášků zlatých a stříbrných, které se často mísily ještě s prášky slitin dalších kovů, jako byla například měď, platina, olovo nebo hliník. Vyhotovený dekor se poté přetřel vrstvou laku a na závěr procházel leštěním.

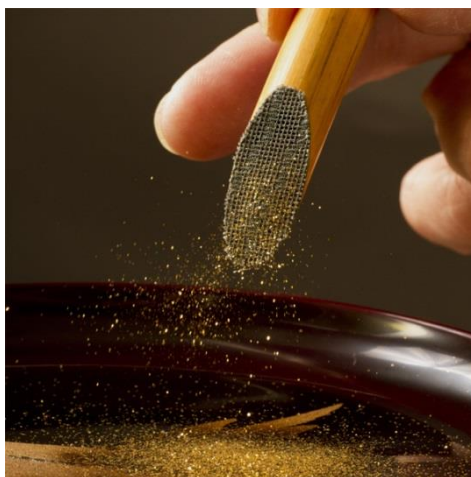
V průběhu dějin lakového umění vznikla celá řada forem techniky *makie*, které je možné rozdělit na tři druhy. Jako první se začal formovat typ zvaný *togidaši makie* 研出蒔絵 právě v období Heian. Při jeho výrobě byl dekor přetřen vrstvou tmavého nebo transparentního laku, která se následně leštila dřevěným uhlím, dokud se pod dokonale zarovnaným povrchem opět neobjevil původní vzor. Další dva druhy *makie*, nízké sypané obrázky *hiramakie* 平蒔絵 a vysoké sypané obrázky *takamakie* 高蒔絵, se začaly používat až v pozdějších érách japonských dějin. *Makie* bylo možné kombinovat i s dalšími technikami jako s již zmíněným vykládáním perletí *raden*, které se ve druhé polovině doby Heian opět těšilo všeobecné oblibě. Kombinace těchto dvou technik byla často využívána v architektuře.¹³ Jedny z nejznámějších ukázek je v současnosti možno nalézt v chrámu Bjódóin ve městě Udži v prefektuře Kjóto nebo v chrámu Čúsondži ve městě Hiraizumi v prefektuře Iwate.¹⁴

¹¹ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 11.

¹² SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 10.

¹³ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

¹⁴ NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushi-kobo.com/history.html>

Obr. 3. Dekorování předmětu technikou *makie*

Od konce osmého století byla většina lakové výroby soustředěna především do hlavního města Heiankjó, dnešního Kjóta, a lak se v té době aplikoval na téměř jakékoliv typy předmětů od nejrůznějších krabiček, zbraní, kusů nábytku či hudebních nástrojů až po náboženské sošky, obřadní nádoby a sloupy chrámů. Vlastnit podobné předměty bylo ovšem výhradně záležitostí vyšších tříd a císařského dvora.¹⁵ O tom, jakým způsobem a kde byly lakované předměty využívány, se můžeme dozvědět také z příběhů staré klasické literatury jako je *Příběh sběrače bambusu* 竹取物語 (*Taketori monogatari*) nebo *Příběh prince Gendžiho* 源氏物語 (*Gendži monogatari*).¹⁶

Po vzestupu vojenské šlechty na konci 12. století se hlavní sídlo přestěhovalo z Kjóta do Kamakury (1192–1333) a zároveň s ním se přesunulo i centrum lakové výroby. Opět došlo k několika inovacím v doposud užívaných způsobech lakování, což se týkalo především techniky *makie*.¹⁷ Již na přelomu období Heian a Kamakura se objevila *hiramakie*, typická velmi nízkými obrazci téměř splývajícími s okolním povrchem.¹⁸ Poprvé se začala užívat také technika *našidži* 梨子, vytvářející povrch, který svým vzhledem připomíná hruškovou slupku. Tohoto efektu bylo dosaženo nepravidelným posypáním ještě vlhkého laku zrnky zlata nebo stříbra, které byly následně překryty další vrstvou laku žlutohnědé barvy. *Našidži* se stala často

¹⁵ PEKARIK, Andrew. *Japanese lacquer, 1600-1900: Selections from the Charles A. Greenfield collection* [online]. New York: Metropolitan Museum of Art, 1980, s. 146.

¹⁶ NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushikobo.com/history.html>

¹⁷ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 12.

¹⁸ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

využívanou podkladovou technikou a později se dočkala ještě větší pozornosti tvůrců v lakových dílnách.¹⁹

Zajímavý způsob využití laku představuje technika *negoro* 根来 (viz obr. 4.), která dostala svůj název podle chrámu Negorodži v prefektuře Wakajama, kde ji začali používat buddhističtí mniši sekty Šingon.²⁰ Místu vzniku odpovídají také druhy předmětů zdobené touto technikou, což byly potřeby užívané při buddhistických a šintoistických obřadech, nádoby na servírování běžných pokrmů, popřípadě schránky na ukládání cenností.²¹ Charakteristického vzhledu bylo dosaženo kombinací černého podkladového laku překrytého vrstvou červeného laku, který se časem začal odlupovat a praskat, takže došlo k částečnému odhalení černého základu. Je ale možné setkat se s případy, kdy jsou jako *negoro* označovány i trochu odlišné techniky pracující s černým a červeným lakem. Často se vyskytují například nejrůznější vzory a obrázky malované na černém podkladu.²²

Obr. 4. Nádoba na mytí *tarai* 盥 in provedení *negoro*, období Kamakura

Přestože v období Kamakura se styky s Čínou opět na čas obnovily, k intenzivnější komunikaci došlo až s nástupem šóguna Jošimicu Ašikagy 義満 足利 (1358–1408), který byl velkým zastáncem všech druhů umění. V jeho proslulém zlatém pavilonu Kinkakudži v Kjótu, které bylo tou dobou centrem šógunátu, se nachází hned

¹⁹ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 12.

²⁰ MURASE, Miyeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000, s. 182.

²¹ WATT, James C. a Barbara Brennan FORD. *East Asian lacquer: the Florence and Herbert Irving collection*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1991, xi, s. 153.

MURASE, Miyeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000, s. 182.

dvě patra dekorovaná lakovou technikou.²³ Stejně jako Jošimicu, i jeho vnuk Jošimasa Ašikaga 義政足利 (1435–1490) se stal milovníkem umění a ve svých službách zaměstnával několik lakových mistrů, jejichž jména jsou nám dnes známá, například Šinsai Igaraši 信齋五十嵐 (1434–1490) nebo Dóčo Kóami 道長幸阿弥 (1410–1478).²⁴ Lakové dílny rodiny Kóami se staly ve své době jedněmi z nejvýznamnějších a nejoblíbenějších výroben lakovaného zboží, které se specializovaly především na techniku *makie* v kombinaci s technikou *raden* a pokládáním kovových fólií.²⁵ Kromě toho, že byli lakoví umělci ve společnosti velmi vážení, se jim navíc dostávalo velké výhody v podobě povolení volně cestovat po zemi, což v té době nebylo pro obyčejné lidi zdaleka možné.²⁶

Díky kontaktům s pevninou se v období Muromači (1336–1573) do popředí dostaly některé původně čínské postupy. Mezi ně patřila také technika *činkinbori* 沈金彫, jejíž podstata spočívá v kladení zlaté fólie na předem vyryté vzory pokryté tenkou vrstvou laku. Avšak díky vysoké variabilitě provedení, zůstával způsob *makie* i nadále nejoblíbenější. Čínské vlivy se výrazně projeví také v námětech dekorací, které začaly být promyšlenější a komplikovanější. Ke vzorům s náboženskou tematikou se postupně přidávala vyobrazení literátů nebo příběhů z literárních děl. Jednoduché motivy rostlin a zvířat byly obohaceny o obrazy staveb zasazených v romantické krajině. Již od období Heian se navíc začalo využívat estetiky japonského znakového písma, které vkusně doplňovalo celkový motiv.²⁷ Jak důležitou roli hrála literatura a písemnictví v životě tehdejší společnosti, je vidět i na množství vyráběných předmětů spojených s touto problematikou. Lakovým dekorem byly často zdobeny krabičky na psací náčiní *suzuribako* 硯箱 nebo stolky na úschovu psacích potřeb *bundai* 文台.²⁸

²³ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

²⁴ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 13.

²⁵ MURASE, Miyeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000, s. 222.

²⁶ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

²⁷ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002.

²⁸ WATT, James C. a Barbara Brennan FORD. *East Asian lacquer: the Florence and Herbert Irving collection*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1991, xi, s. 156.

1.4. Rozkvět lakové techniky v obdobích Momojama – Meidži

V období Momojama (1568–1600) došlo k několika zásadním událostem a změnám, které se nemalou měrou promítly do oblasti umění. Ke konci 16. století se začala rozšiřovat třída zámožných obchodníků, díky čemuž se zvýšila dostupnost lakovaného zboží pro prostý lid.²⁹ Celou zemí navíc otrásaly boje za sjednocení a slavní generálové, kteří stáli v čele tohoto dění, často nechávali svá sídla a svatyně dekorovat lakovou technikou. Za zmínku stojí například výzdoba hradu Azučí, který dal vybudovat generál Nobunaga Oda 織田信長 (1534–1582) u jezera Biwa.³⁰

Stále populární zůstávaly dílny rodiny Kóami. S tímto jménem je spojována také výzdoba svatyně Mitamaja v klášteře Kódaidži v Kjótu, který byl postaven jako mauzoleum Hidejoši Tojotomiho 秀吉豊臣 (1536–1598). Podle kláštera byla pojmenována i tehdy oblíbená laková technika *kódaidži makie* 高台寺蒔絵, zdobící tamní interiéry. Přestože celkový vzhled této techniky působí velmi honosně, její provedení je méně složité než tradiční postupy *makie*.³¹ V zásadě se jedná o kombinaci nízkých obrázků *hiramakie* s dalšími technikami jako bylo *našidži* a s různými způsoby vytváření linií zvané *kakiwari* 描割, *harigaki* 針描 a *cukegaki* 付描.³² Nejčastěji užívaným motivem zobrazovaným pomocí *kódaidži makie* se staly podzimní traviny a květiny, mezi nimiž dominovala především chryzantéma, zobrazovaná v různých perspektivách.³³

²⁹ SHONO, Masako. *Japanische Lackkunst der Gegenwart: Funktion und Design, Tradition und Modernität am Beispiel Kyôtoer Lackmeister = Modern Japanese lacquer art: a family of Kyôto craftsmen*. Köln: Museen der Stadt Köln, 1981, s. 7.

³⁰ MURASE, Miyeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000, s. 222.

³¹ MURASE, Miyeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000, s. 222.

³² WATT, James C. a Barbara Brennan FORD. *East Asian lacquer: the Florence and Herbert Irving collection*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1991, xi, s. 156.

³³ WATSKY, Andrew Mark. *Chikubushima: deploying the sacred arts in Momoyama Japan*. Seattle: University of Washington Press, ©2004, xiv. s. 179.

Obr. 5. Schránka na cennosti s červenými rohy *sumiaka tebako* 角赤手箱 v provedení *kódaidži makie*, období Momojama

Život Japonců byl významně ovlivněn také obchodem s Evropou, který se začal rozvíjet poté, co u japonských břehů v roce 1543 zakotvily lodě portugalských mořeplavců. Spolu s evropským zbožím se do Japonska dostávaly i komodity z ostatních asijských států a kromě hmotných věcí pronikaly do země i nové myšlenkové směry. Portugalci byli dlouho držiteli monopolního postavení v obchodu s japonskými ostrovy, i když se postupně zvyšoval počet připlouvajících lodí Španělů a Holanďanů. Společně s obchodníky se na nich plavili také jezuitští misionáři odhodlaní šířit křesťanskou víru v tomto zcela neznámém světě, což mělo nemalý dopad i na oblast umění.

Evropa měla poprvé možnost spatřit výtvary japonských lakových děl, a přestože laky patřily k extrémně drahému dovozovému zboží, vzbudily u západního dvora nemalý zájem. Příslušníci vyšších kruhů si nechávali dovážet věci zhotovené podle evropských předloh, přesně uzpůsobené svým potřebám. Tak se v Japonsku kromě tradičních výtvorů začaly vyrábět nejrůznější druhy truhel, sekretářů či šperkovnic a k tomu i věci spojené s náboženstvím, jako jsou křesťanské oltáře a různé další sakrální předměty (viz obr. 6). Požadavkům ze Západu se přizpůsobovaly jak tvary, tak náměty lakovaných děl a tento typ exportního zboží byl souhrnně označován

výrazem *namban* 南蛮, doslova znamenajícím „barbar z jihu“. ³⁴ Některé věci vyrobené podle evropských vzorů byly zdobeny v čistě japonském stylu s výjevy z domácího prostředí, ovšem často se mezi nimi vyskytovaly motivy západní fauny a flóry, nejrůznější geometrické prvky a také latinkou psané nápisy. ³⁵ Exportní laky se vyznačovaly zlatým dekorem provedeným technikou *hiramakie* na černém základu v kombinaci s vykládáním perletí *raden*, výjimečně s technikou *našidži*. Tento druh zboží byl produkován výhradně v kjótských lakových dílnách mezi lety 1570–1640. ³⁶

Obr. 6. Stožan na misál ve stylu *namban*

V roce 1603 opět došlo ke změně politické situace, když se na pozici šóguna nechal jmenovat Iejasu Tokugawa 家康徳川 (1543–1616), a založil tak režim trvající více než 250 let. Na rozdíl od Ody, Tokugawa zásadně nesouhlasil s misionářskou činností jezuitů na japonských ostrovech a v roce 1614 tvrdě zakročil vydáním zákazu křesťanské víry. Současně s tím docházelo k přerušování kontaktů se zahraničními obchodními partnery a Japonsko se až do poloviny 19. století izolovalo od okolního světa. Od roku 1641 byla nizozemská Východoindická společnost jedinou organizací

³⁴ Slovo *nanban* pochází z čínštiny a původně bylo používáno pro lidi pocházející z jihovýchodní Asie. V Japonsku byla tímto termínem označována většina věcí, na kterých se projevil vliv západního stylu. Viz PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

³⁵ WATT, James C. a Barbara Brennan FORD. *East Asian lacquer: the Florence and Herbert Irving collection*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1991, xi, s. 170.

³⁶ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16.-19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 14.

ze západu, která směla připlouvat do přístavu Nagasaki a alespoň částečně udržovat dosavadní obchodní styky.³⁷ Hlavní sídlo se přesunulo do nevelkého města Edo a výrobci laku začali zakládat svou živnost i mimo dosavadní centrum v Kjótu. Přestože japonské dílny přišly o většinu zakázek ze zahraničí, výroba lakovaného zboží neustále vzrůstala díky značnému zájmu bohatého městského obyvatelstva.³⁸

V období Edo se stále častěji začaly objevovat abstraktní způsoby výzdoby, mezi něž lze zařadit originální techniku *wakasa nuri* 若狭国塗, jejíž základní podoba byla vytvářena pomocí drcených vaječných skořápek nebo rýže vkládané do částečně zaschlého laku, nebo příbuznou techniku, která se objevila o něco později, zvanou *cugaru nuri* 津軽塗.³⁹ Velmi významným posunem v estetickém vnímání v této době bylo upřednostňování části místo celku, což byla mimo jiné jedna z hlavních zásad nově se formující školy *Rimpa* 琳派.⁴⁰ Za zakladatele této školy jsou považováni Hon'ami Kóecu 本阿弥光悦 (1558–1637) a Tawaraja Sótacu 俵屋宗達 (17. stol.)⁴¹, na jehož učení navázal na počátku 18. století známý lakový mistr Ogata Kórin 尾形光琳 (1658–1716).⁴² S dalšími inovacemi přišel Ogawa Haricu 小川破笠 (1663–1747), následovník školy *Rimpa*, známý také jako Ricuó 笠翁, který využíval laku pro napodobování jiných materiálů, jako byl porcelán, slonovina nebo tuš. Ogawa proslul jako tvůrce krabiček *inró* 印籠, které sloužily jako schránky na jakékoliv drobné předměty, velmi často na pečetě a léky.⁴³

Po dlouhém období rozkvětu lakového umění za tokugawského šógunátu nastal na počátku druhé poloviny devatenáctého století dočasný útlum celkové výroby. Náhlá změna byla způsobena příjezdem americké flotily pod vedením Matthewa Perryho v roce 1853, která pro Japonsko znamenala násilné přerušování dosavadní izolace a obnovení obchodu se západními státy. Tato skutečnost přispěla k pádu feudálního systému, což způsobilo, že lakové dílny přišly o dosavadní podporu z řad feudálních knížat *daimjó* 大名. Japonsko se opět otevřelo světovému trhu a s tím narůstala nutnost

³⁷ IMPEY, Olivera JÖRG, Christiaan. *Japanese Export Lacquer 1580-1850*. Amsterdam: Hotei Publishing, 2005, s. 11.

³⁸ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16.–19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 14.

³⁹ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16.–19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 13.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 15.

⁴¹ Datum narození a úmrtí není přesně známo.

⁴² PEKARIK, Andrew. *Japanese lacquer, 1600-1900: Selections from the Charles A. Greenfield collection* [online]. New York: Metropolitan Museum of Art, 1980, s. 55.

⁴³ STRANGE, Edward Fairbrother. *Catalogue of Japanese Lacquer. Part II., Medicine cases (Inro)*. London: [s.n.], 1925, s. 6.

zvýšit efektivitu celkové výroby. Produkci lakovaných předmětů ale nebylo dost dobře možné přizpůsobit hlavnímu cíli vyrábět rychle a levně, a proto začal zájem o tento typ zboží pomalu opadávat.⁴⁴ Nakonec, i přes svoji vysokou cenu, japonské laky neunikly pozornosti evropských milovníků umění, o což se velkou měrou zasloužily světové výstavy, konající se v 60. a 70. letech 19. století v Londýně, Paříži a ve Vídni. Hlavní zásluhu na vývozu kvalitních laků do zahraničí měla především firma *Kiricu kóšó kaiša* 起立工商会社 založená v roce 1874. V některých ostatních dílnách začali přece jenom následovat požadavky moderního trhu, což znamenalo využívání méně náročných dekorativních technik na jádra z nejrůznějších materiálů, kromě dřeva to byla například keramika.⁴⁵

Stejně jako v Evropě, i v Japonsku pomohly průmyslové výstavy v 70. a 80. letech vzbudit aktivní zájem lidí o národní umění, který vedl k zakládání nových muzeí a v roce 1880 také ke vzniku Kjótské školy umění 京都市立芸術大学 (Kjóto širicu geidžucu daigaku).⁴⁶ Kjóto zůstalo jedním z center lakové výroby spolu s Tokiem, kde v roce 1887 vznikla Tokijská škola umění 東京美術学校 (Tókjó bidžucu gakkó).⁴⁷ Obě zmíněné instituce hrají důležitou roli v dějinách lakového umění, protože se staly odrazovým můstkem pro celou řadu významných tvůrců.

K nejvýznamnějším umělcům doby Meidži patřil beze sporu Šibata Zešin 柴田是真 (1807–1891), který svou prací udal zcela nový směr, jímž se lakové umění poté ubíralo. Zešin vycházel z učení školy *Rimpa*, ale nebál se vzdát se již zavedených postupů a vyzkoušet svoje originální nápady. Často například nechával lakovaný povrch schválně hrubý a nevyleštěný nebo předmět nalakoval pouze z části, aby na zbytku zůstalo holé dřevo. K jeho vůbec nejodvážnějším počínům patří aplikace laku na papír a hedvábí. Ze Zešinových současníků zmíním alespoň dva další velikány, Širajamu Šósaie 白山松哉 (1853–1923) a Ogawu Šómína 小川松民 (1847–1891).⁴⁸

V období Meidži se mnoho umělců rozhodlo vzdálit od klasického stylu a pod stále silněji působícími zahraničními vlivy prozkoumat, jaké další možnosti je laková

⁴⁴ DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000, s. 28.

⁴⁵ SUCHOMEL, Filip a Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16.–19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002, s. 16.

⁴⁶ *Kjóto širicu geidžucu daigaku* [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kcua.ac.jp/profile/>

⁴⁷ *Tókjó geidžucu daigaku* [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.geidai.ac.jp/outline/introduction/history>

⁴⁸ DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000.

technika schopna nabídnout. Díky tomu došlo v lakovém umění k velmi zajímavým inovativním posunům, které nastínily jeho podobu ve dvacátém století.

Obr. 7. Schránka *inrō*, Šibata Zešin

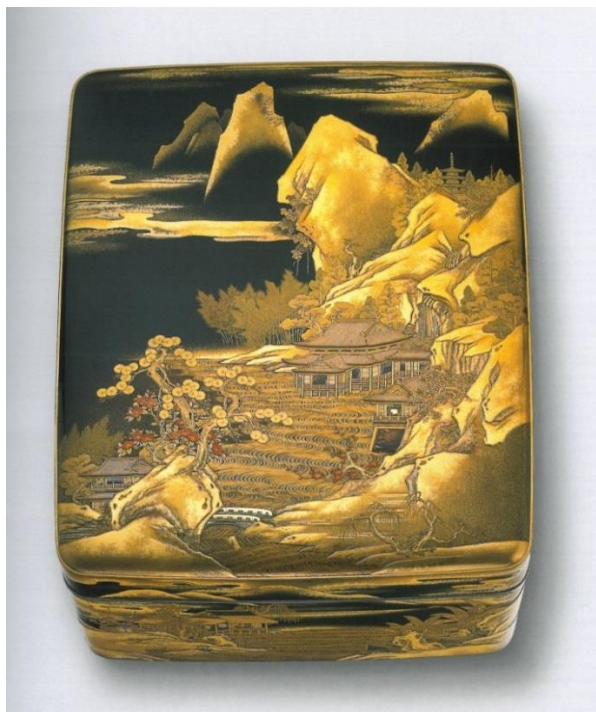
1.5. Lakové umění v 1. polovině 20. století

Jak bylo již řečeno, po restauraci Meidži nastaly velké změny ve všech výrobních odvětvích, lakové umění nevyjímaje. Pokud se chtěli začínající tvůrci prosadit a zároveň udržet při životě tradici starou několik set let, museli najít způsob, jak obstát v konkurenci strojové výroby. Na podporu umělců zabývajících se tradičními řemesly byla zakládána řada kulturních institucí a škol, kde se mohli noví zájemci učit od mistrů znalých generacemi prověřených postupů. Efektivní motivací se staly také pravidelné výstavy umění, na kterých byly oceňovány nejlepší práce, a japonská společnost tak mohla získat přehled o význačných umělcích své doby.

Nejlepší příležitost se prosadit v oblasti lakového umění poskytovalo Tokio, jakožto hlavní japonská metropole, a tradice lakové výroby se nevytratila ani z dřívějšího centra v Kjótu. Určité možnosti poskytovala také Kanazawa či Ósaka, a proto se tato čtyři města stala důležitými body, kam se sjížděli všichni, kdo chtěli prorazit se svými schopnostmi. Mezi nejznámější umělce působící v první polovině 20. století v Tokiu patřil Džitoku Akacuka 自得赤塚 (1871–1936), který se stal v roce 1930 členem Císařské akademie umění 帝国美術院 (Teikoku bidžucuin). Zajímavostí je,

že u některých děl se Džitoku vracel ke staré technice *kanšicu*, která na moderně tvarovaných předmětech získala nový rozměr.⁴⁹ V Kjótu se proslavily osobnosti jako Harui Kómin 春井恒眠 (1869- po 1936) tvořící v klasickém stylu, nebo více nekonvenční Dómoto Gosaburó 堂本五三郎 (1889–1964), známý také pod jménem Šikken 漆軒. Kromě samostatných umělců existovaly v Kjótu i celé společnosti specializované na výrobu kvalitního lakového zboží, například firmy *Zóhiko* 象彦 a *Minoja* 美濃屋. Zdaleka nejpopulárnějším dekorem zůstávaly květinové motivy a jak náměty, tak tvary předmětů byly často ovlivněny z Evropy a Ameriky přicházejícími směry secese a art deco.⁵⁰

Poptávka po lakovaných předmětech kolísala v závislosti na historických událostech, takže zatímco po dobu první světové války se tradičním řemeslům dařilo dobře, po jejím ukončení začala laková výroba upadat. K nepříznivé situaci přispělo navíc v roce 1923 Velké zemětřesení v Kantó 関東大震災 (Kantó daišinsai), ze kterého se celá země zotavovala ještě několik dalších let. I přes všechny překážky se umění laku dále rozvíjelo a díky tomu, že současní umělci přišli na způsob, jak udělat lakové zboží atraktivním pro dnešní spotřebitele, zůstává toto umění živé i ve 21. století.

Obr. 8. Krabice na úschovu papírů *rjōšibako*, Harui Kómin

⁴⁹ DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000, s. 155.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 184.

1.6. Lakové umění po druhé světové válce

S příchodem nových výrobních technologií a materiálů na konci 19. století se lakové umění začalo potýkat s nevyhnutelným poklesem produkce. Během druhé poloviny 20. století se situace zhoršila natolik, že bylo nutné provést určitá opatření pro zachování této významné tradice. Většina spotřebitelů přirozeně dávala přednost stejně funkčním, ovšem výrazně levnějším produktům z keramiky či plastu, což je problém, který přetrvává i ve 21. století a to nejenom v Japonsku, ale i v dalších zemích proslavených lakovou výrobou jako je Čína nebo Korea.⁵¹ Zároveň s tím si však řada lidí uvědomuje, jak významnou roli zastupuje lakové umění v japonské kultuře, a proto se neustále snaží o jeho ochranu a zviditelnění. Jedním z poválečných kroků tímto směrem bylo vydání Zákona o ochraně kulturních statků 文化財保護法 (Bunkazai hogohó) v roce 1950, který přesně definoval pojem „kulturní statek“ *bunkazai* 文化財 a ustanovoval povinnosti vlády a místních samospráv ve věci ochrany těchto statků.⁵²

Snahy o co nejúčinnější záštitu tradičních řemesel pokračovaly i během 60. a 70. let, a v roce 1974 vyústily ve schválení Zákona o podpoře tradičních řemesel 伝統的工芸品産業振興法 (Dentóteki kógeihin sangjó šinkóhó), který určuje, jakým způsobem musí být s řemesly nakládáno, aby zůstala zachována tradice, a jejich výroba se mohla nadále rozvíjet.⁵³ V roce 1990 bylo potom oficiálně ustanoveno 184 druhů tradičních řemesel 伝統的工芸品 (dentóteki kógeihin),⁵⁴ na něž se vztahují nařízení uvedená v tomto zákonu. Řemesla byla vybrána v souladu s definicí pojmu „tradiční řemeslo“, tak jak ji zmiňovaný zákon vymezuje. Vzhledem k tomu, že tento pojem ve své práci používám často, zde nyní uvádím kritéria pro jeho definování:

1. 主として日常生活の用に供されるものであること。
2. その製造過程の主要部分が手工的であること。
3. 伝統的な技術又は技法により製造されるものであること。
4. 伝統的に使用されてきた原材料が主たる原材料として用いられ、製造されるものであること。
5. 一定の地域において少なくない数の者がその製造を行い、又はその製造に従事しているものであること。⁵⁵

⁵¹ KOPPLIN, Monika. *Lacquerware in Asia, today and yesterday*. Paris: UNESCO, 2002, 240 s.

⁵² Japonsko. Zákon č. 214/1950 ze dne 30. května. *Bunkazai hogohó* [online]. 13. 6. 2014 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S25/S25HO214.html>

⁵³ Japonsko. Zákon č. 57/1974 ze dne 25. května. *Dentó kógeihin sangjó šinkóhó* [online]. 14. 6. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S49/S49HO057.html>

⁵⁴ NIETUPSKI, Paul K. a Joan O'MARA. *Reading Asian Art and Artifacts: Windows to Asia on American College Campuses*. Bethlehem: Lehigh University Press, 2011, s. 140.

⁵⁵ 1. Produkty musí být užívány převážně v každodenním životě. 2. Musí se jednat převážně o ruční výrobu. 3. Při výrobě musí být používány tradiční techniky. 4. Materiály používané pro výrobu musí být

Je zřejmé, že výroba lakovaných předmětů tyto položky dokonale splňuje, takže všem výrobám v jednotlivých regionech, kterými se zabývá druhá kapitola, byl postupně udělen status tradičního řemesla.

Velkou roli v udržování japonských tradičních uměleckých řemesel při životě hrají také každoroční výstavy, ať už se konají na domácí půdě nebo v zahraničí. Jednou z nejznámějších organizací, pořádajících velké výstavy umění je společnost *Nitten* 日展,⁵⁶ jejíž počátky sahají až do roku 1907. Od roku 2007 se expozice *Nitten* konají v tokijském Národním muzeu umění 国立新美術館 (Kokuricu šinbidžucukan), a po ukončení události v této instituci se výstava přesouvá do dalších vybraných měst v Japonsku. Návštěvníci mají možnost si prohlédnout umělecká díla rozdělená do pěti kategorií, přičemž v kategorii uměleckých řemesel je zastoupeno i lakové umění. Počet zájemců o výstavu *Nitten* se celkově pohybuje kolem půl milionu lidí, což svědčí o jejím významném postavení v oblasti japonského umění.⁵⁷

Mezi další důležité události patří bezesporu Výstava japonských tradičních uměleckých řemesel 日本伝統工芸展 (Nihon dentó kógeiten), která se stejně jako *Nitten* stěhuje po celé zemi. Tato událost je pořádána každoročně od roku 1954 Společností japonských uměleckých řemesel 日本工芸会 (Nihon kógeikai).⁵⁸ Výstava představuje veřejnosti díla vytvářená umělci, kterým byl japonským Ministrem školství, kultury, sportu, vědy a technologie udělen certifikát, dokládající, že tito jedinci významně přispívají k zachování některé z disciplín tradičního japonského umění.⁵⁹ Neoficiálně jsou takoví umělci označováni termínem *ningen kokuhó* 人間国宝, což je možné přeložit jako „živoucí národní poklad“. ⁶⁰ Na počest šedesátého výročí bylo v roce 2014

zvoleny na základě tradice. 5. V daném regionu musí být dostatečný počet výrobců a jejich následovníků. Viz Japonsko. Zákon č. 57/1974 ze dne 25. května. *Dentó kógeihin sangjó šinkóhó* [online]. 14. 6. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S49/S49HO057.html>

⁵⁶ V průběhu 20. století byla tato organizace dvakrát přejmenována, a proto je možné se setkat také s názvy *Bunten* a *Teiten*. V roce 1946 byl opět zvolen původní název *Nitten*, pod kterým je tato společnost známá i v současnosti. Viz *Kóeki šadan hódžin Nitten*. *Nitten no rekiši to genzai (ima)* [online]. 2006–2015 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nitten.or.jp/about/rekishitoima.html>

⁵⁷ *Kóeki šadan hódžin Nitten*. *Nitten no rekiši to genzai (ima)* [online]. 2006 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nitten.or.jp/about/rekishitoima.html>

⁵⁸ *Nihonkó geikai*. *Nihon kógeikai ni cuite* [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nihonkogeikai.or.jp/about>

⁵⁹ Pravidla a okolnosti udělování tohoto certifikátu jsou popsána v dodatku Zákona o ochraně kulturních statků. Viz Japonsko. Zákon č. 214/1950 ze dne 30. května. *Bunkazai hogohó* [online]. 13. 6. 2014 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.houko.com/00/01/S25/214.HTM#s4>

⁶⁰ SIEGENTHALER, Peter. The ningen kokuho: a new symbol for the japanese nations. *Andon* 62 [online]. 2015 [cit. 15. 3. 2015]. Dostupné z https://www.academia.edu/3081403/The_ningen_kokuho_a_new_symbol_for_the_Japanese_nation

na Výstavě japonských tradičních uměleckých řemesel zastoupeno všech 104 mistrů (z toho 53 stále aktivně tvořících), kteří v průběhu dějin obdrželi daný certifikát v oblasti řemesel. Důkazem oblíbenosti této výstavy je počet návštěvníků, přesahující v průběhu pěti týdnů jejího konání v tokijském Národním muzeu číslo 113 tisíc.⁶¹

Kromě výstav zahrnujících veškerá tradiční řemesla jsou pořádány také expozice zaměřené speciálně na lakové výtvary. Z těch je vhodné uvést Mezinárodní výstavu laku v Išikawě 石川国際漆展 (Ishikawa kokusai urušiten), která byla poprvé uspořádána v roce 1989, přičemž v roce 2014 proběhlo její desáté uvedení. Výstava v Išikawě prezentuje díla lakových mistrů z více než 10 různých zemí a motivací pro účast může být mimo jiné i možnost peněžní výhry, která pro držitele hlavní ceny *taišó* 大賞 roku 2014 činila 1 milión jenů (přes dvě stě tisíc korun). O udílení cen rozhoduje odborná porota, sestavená z významných zástupců uměleckých kruhů v Japonsku, ovšem její součástí mohou být i zahraniční odborníci. Z Evropy to byla naposledy v roce 2009 Monika Kopplin, ředitelka Muzea lakového umění (Museum für Lackkunst) v německém Münsteru.⁶² Výstava v Ishikawě se neomezuje pouze na tradiční design, ale naopak se snaží účastníky povzbudit k objevování nových možností využití laku a tím udělat lakové umění atraktivnější pro současného spotřebitele.⁶³

Obě zmíněné výstavy patří mezi nejznámější a nejprestižnější události v oblasti tradičních řemesel v Japonsku, ale představují pouze malou část z celkového počtu všech pořádaných akcí v tomto odvětví. Kromě dočasných expozic, můžeme ve většině regionů, kde se udržela laková tradice, navštívit také menší muzea laku a někdy je možné nahlédnout přímo do lakové dílny, popřípadě si vyzkoušet některou z technik, jak bude blíže popsáno v následující kapitole.

⁶¹ *Sainsbury Institute for the Study of Japanese Arts and Cultures*. Sainsbury Institute Abroad [online]. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://sainsbury-institute.org/support-us/e-magazine-issue-07/the-sainsbury-institute-abroad/>

⁶² *Kokusai urušiten Ishikawa 2009*. Šinsa kóhjó [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2009_outline/comment/index.html

⁶³ *Design Center Ishikawa* [online]. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.design-ishikawa.jp/>

2. Současná tvorba tradičního lakovaného zboží

Vzhledem k tomu, že určitá technika se v naprosté většině případů váže ke konkrétní oblasti, bude pořadí současných umělců a studií tvořících tradiční lakované předměty uvedeno podle geografického kritéria, a to od severu ostrova Honšú až po prefekturu Jamaguči. Nakonec je uvedena tradiční výroba na Šikoku, která se jako jediná nachází mimo hlavní ostrov Honšú. Rozdělení do podkapitol je vytvořeno podle japonských regionů (Tóhoku, Kantó atd.).

2.1. Tóhoku

První oblast patřící v současnosti mezi významná laková centra⁶⁴ se nachází v prefektuře Aomori v okolí města Hirosaki, kde se v období Edo vyvinula již zmiňovaná technika *cugaru nuri*. (viz podkapitola 1. 4.) V celé prefektuře funguje několik organizací, které se pomocí vzájemné spolupráce snaží vytvořit plán, jak nejlépe udržovat a prezentovat lakovou tradici tohoto regionu a také jak efektivně zvýšit prodej lakovaného zboží. Jedná se například o Společnost lakovaných produktů prefektury Aomori 青森県漆器協同組合連合会 (Aomoriken šikki kóódókumiai renaikai)⁶⁵ a Průmyslovou a obchodní společnost *cugaru nuri* města Hirosaki 弘前津軽塗商工業協同組合 (Hirosaki *cugaru nuri* šókógjó kjódókumiai).⁶⁶ Faktem je, že pro Aomori jsou tržby z obchodu s *cugaru nuri* nezanedbatelnou ekonomickou položkou, a proto je tomuto řemeslu věnována speciální pozornost. Jedním z cílů, o který tamní organizace usilují, je prosadit *cugaru nuri* jako světovou značku. S tímto záměrem zahájila Obchodní komora města Hirosaki 弘前商工会議所 (Hirosaki šókókaigišo) v roce 2005 projekt, uvádějící následujících pět ustanovení, které je nutné provést v lakovém průmyslu:

1. Re-recognize the multiple design patterns of its origins.
2. Re-design the lacquerware to match contemporary lifestyles.
3. Collaborate with artisans in other mediums (leather, glass, pottery, metal).
4. Approach potential markets on an international scale.

⁶⁴ Významnými lakovými centry jsou myšlena města, popřípadě regiony, kde je v současné době provozována laková výroba označená jako „tradiční řemeslo“, která se stále výrazně podílí na rozpočtu dané prefektury.

⁶⁵ *Cugaru nuri* [online]. 2010 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.tsugarunuri.org/outline.html>

⁶⁶ *Hirosaki šókókaigišo* [online]. 2005 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.hcci.or.jp/>

5. Construct a multi-level global sales network.⁶⁷

Tato ustanovení můžeme do velké míry považovat za shrnutí hlavních zásad, jak udržet lakovou tradici při životě i ve 21. století. Většina současných výrobců nebo podnikatelů v lakovém průmyslu si uvědomuje nutnost uvedených inovací a snaží se podobným směrem postupovat.

Obr. 9. Čajové misky v provedení *cugaru nuri*

V prefektuře Akita, ve městě Kawacura proslula technika zvaná *kawacura nuri* 川連塗, jejíž tradice sahá do období Kamakura. Na rozdíl od *cugaru nuri*, nemá tato technika žádný výrazný prvek, kterým by vynikala, i když určitý rozdíl můžeme najít v počtu nanášených lakových vrstev, který je většinou vyšší než u jiných postupů, takže výsledné předměty působí robustnějším dojmem.⁶⁸ Snahu o prezentování *kawacura nuri* jak Japonsku, tak v zahraničí vyvíjí rodinný podnik *Li-zan* 利山, sídlící přímo v Kawacure. Firma *Li-zan* nabízí svým zákazníkům klasické zboží v tradičním stylu, od čajových setů po nejrůznější krabičky, ale zároveň se specializuje na italský design a od roku 2000 se již několikrát zúčastnila mezinárodního veletrhu *Abitare il TEMPO* v Itálii.⁶⁹ Tuto firmu zde uvádím za účelem demonstrování skutečnosti, že ani výrobcům *kawacura nuri* není lhostejný nepříznivý stav v odvětví lakového průmyslu, takže chtějí situaci zlepšit prostřednictvím mezinárodní spolupráce a zaváděním nových prvků do výroby.

⁶⁷ RAUSCH, Anthony. *Cultural commodities in Japanese rural revitalization: Tsugaru Nuri Lacquerware and Tsugaru Shamisen* [online]. Leiden: Brill, 2010. Social sciences in Asia, v. 28, s. 91 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10439175>

⁶⁸ *Japan Arts and Crafts*. Kawatsura-nuri (shikki) [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/kawatsura1.html>

⁶⁹ *Li-zan* [online]. 2004 [cit. 15. 3. 2015]. Dostupné z: <http://li-zan.com/japanese/index.htm>

Následující prefekturou v oblasti Tóhoku je Iwate, kde se nacházejí dvě výroby, které v současné době vyprodukují 75 procent veškerého japonského lakovaného zboží.⁷⁰ První z nich je známá jako *hidehira nuri* 秀衡塗, nesoucí jméno šlechtice Fudžiwara no Hidehiry (1096–1187), který údajně jako první pozval lakové mistry z Kjóta do Hiraizumi, dnešního zázemí tohoto řemesla.⁷¹ *Hidehira nuri* je snadno rozeznatelná od ostatních tradičních výrob, díky svému charakteristickému vzhledu, tvořenému motivy mraků *gendži kumo* 源氏雲, doplněných zlatým dekorem ve tvaru diamantů *júsoku hiši monjō* 有職菱文様.⁷²

Obr. 10. Nádobí v provedení *hidehira nuri*.

Druhou zmiňovanou výrobu nalezneme na území zvaném Džóbodži, což je zároveň jméno rodu, který zde panoval ve středověku. Podle tohoto rodu byla pojmenována i technika *džóbodži nuri* 浄法寺塗, jejíž tradice se zde udržela až do současnosti.⁷³ Také v oblasti Džóbodži se snaží udržet si pozornost spotřebitelů nejen na domácí půdě, ale i v zahraničí. Například firma *Tekiseiša* 滴生舎 prezentovala v roce 2013 své výrobky na výstavě s názvem *Sake + Urushi of Northern Japan – At Latitude 40N* –, která se konala ve městě Ninohe v residenci velvyslance pro Japonsko v New Yorku. Události se kromě Japonců zúčastnili také hosté z New Yorku a mladá

⁷⁰ *Enter Japan*. The Dying Art of Urushi [online]. 30. 1. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://enterjapan.me/the-dying-art-of-urushi/>

⁷¹ *IHCSA Café*. Hidehira nuri [online]. 2011 [cit. 19. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ihcsacafe.ihcsa.or.jp/news/culture/hidehira/>

⁷² *Iwatekensan*. Iwate no kōgei, mingei hin [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.iwatekensan.co.jp/craft/craft002.php>

⁷³ *Japan Arts and Crafts*. Joboji-nuri [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/jobojinuri.html>

umělkyně Makiko Suzuki 真樹子鈴木 (nar. 1985) zde přednášela o lakovém umění ze severní části prefektury Iwate.⁷⁴ Při této příležitosti poskytla Suzuki rozhovor pro *Asahi šimbun*, kde pronesla:

まずは漆の存在を知ってもらうこと。漆器の使い心地のよさのほか、漆掻 (か) きから塗師まで、一つ一つの技術があって初めて漆製品ができることを伝えたい。⁷⁵

Z toho je zřejmé, že pro současné výrobce laku je velmi důležité, aby si společnost uvědomila, kolik práce a úsilí je potřeba vynaložit na výrobu jednoho předmětu. Průměrnému spotřebiteli může čajová miska za deset tisíc jenů (cca dva tisíce korun) připadat neúměrně drahá, porovnáme-li ceny například s keramickými miskami, které jsou běžně k dostání za méně než tisíc jenů.⁷⁶ Nicméně, uvědomíme-li si časovou a finanční náročnost výroby, a zároveň vezmeme v úvahu vysokou kvalitu a trvanlivost lakovaného zboží, nelze pochybovat o adekvátnosti jeho vysoké ceny.

Dalším místem v oblasti Tóhoku, kde se laková výroba udržela do současnosti je obec Naruko v prefektuře Mijagi. První písemná zmínka o tamní lakové výrobě je uvedena v knize *Počátky dějin vesnice Naruko* 鳴子村風土記書出 (Naruko-mura fudoki kakidaši) a pochází z 18. století, i když kořeny lakového řemesla v Naruko sahají do předcházejícího století.⁷⁷ Lakové předměty z dílen značky *Naruko* 鳴子 jsou dekorovány pomocí pěti různých technik, přičemž technika zvaná *rjúmon* 龍紋 (viz obr. 11), připomínající svým vzhledem povrch mramoru, je typická pouze pro zboží z této oblasti a byla vynalezena v roce 1951 Goiči Sawagučim 悟一氏沢口.⁷⁸

⁷⁴ HAMAKER, Susan Mijagi. Promoting Iwate Prefecture's Products in New York. In: *Japan Culture NYC: All Things Japanese in New York City* [online]. 1. 9. 2013 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanculture-nyc.com/2013/09/01/promoting-iwate-prefectures-products-in-new-york/>

⁷⁵ Kromě toho, jak příjemné je užívání lakovaných předmětů, chci sdělit to, že jejich výroba může být prováděna jedině krok po kroku, od sběru surové mízy po aplikaci laku na jádro. Viz *Asahi šimbun: Digital*. NY ni URUSHI Iwate džóbodži nuri PR [online]. 15. 8. 2013 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: http://digital.asahi.com/area/iwate/articles/TKY201308140314.html?ref=comkiji_txt_end_s_kjid_TKY201308140314

⁷⁶ Uvedená cena lakované misky je průměrnou cenou uvedenou v internetovém obchodě firmy Tekiseiša. Viz Tekiseiša. Šóhin šósai [online]. 2007 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.tekiseisha.com/commmodity/index.html>

⁷⁷ *Naruko onsenkjó* [online]. [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://en.naruko.gr.jp/craft.html>

⁷⁸ *Naruko* [online]. 2009 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://naruko.o-r-i.info>

Obr. 11. Technika *rjúmon*

Přesuneme-li se do sousední prefektury Fukušima, nalezneme v její severní části významné centrum lakové výroby v Aizu-Wakamacu. Místní dochované předměty dokazují využívání lakové techniky v tomto regionu už v období Heian. Opravdový rozmach výroby ovšem nastal poté, co feudální kníže Udžisato Gamó 氏郷蒲生 (1556–1595) pozval mistry z provincie Ómi⁷⁹ a tím položil základy velmi úspěšnému obchodu s lakovaným zbožím.⁸⁰ *Sakamoto Otozo Šoten* 坂本乙造商店 (dále SOŠ) je firma s více než stoletou tradicí, která v Aizu dodnes prosperuje. Současný ředitel Asao Sakamoto 朝夫坂本 (nar. 1952) si uvědomil, že pokud si má jeho firma udržet věhlas i ve 21. století, musí svým zákazníkům nabídnout něco nového. Z tohoto důvodu začali výrobci ze SOŠ nanášet lak nejenom na klasické kuchyňské náčiní, nábytek a další tradiční předměty, ale i na širokou škálu moderních přístrojů od notebooků a fotoaparátů po palubní desky automobilů.

Sakamotova firma navíc dokázala přitáhnout pozornost zahraničních klientů a dnes si může dovolit prodávat lakované zboží za nadprůměrné ceny, například sluchátka lze zakoupit za 150 000 jenů (cca 30 000 korun).⁸¹

Velkým průlomem ve výrobě SOŠ se stala zakázka na zhotovení dvou tisíc per pro americkou společnost *Parker* (viz obr. 12.), kvůli které musel Sakamoto zavést nový způsob nanášení laku v roce 1983. Aby se eliminovaly nedokonalosti vzniklé aplikací laku štětcem, začalo se využívat techniky sprejování. Vzhledem k chemickému

⁷⁹ Provincie Ómi se nacházela na území dnešní prefektury Šiga.

⁸⁰ *Takahaš šoten*. Aizu nuri no rekiši [online]. 2015 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://aizu-urushi.com/history>

⁸¹ NAKADŽIMA, Kotaro. Aizu-nuri craftsmen take lacquerware to new uses. In: *The Asahi Shimbun:Asia and Japan Watch* [online]. 1. 8. 2013 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: http://ajw.asahi.com/article/cool_japan/style/AJ201308010048

složení a specifickým vlastnostem přírodního laku, byla realizace tohoto postupu velmi náročná, nakonec však dospěla ke zdárnému konci a zajistila SOŠ nadějně vyhlídky do budoucna.⁸²

Obr. 12. Plnicí pera *Parker* vyrobená na zakázku firmou SOŠ

Je zřejmé, že v oblasti Tóhoku má laková tradice silné kořeny, protože pouze v jediné z šesti prefektur nenalezneme tradiční lakovou výrobu. Většina uvedených tvůrců a firem snaží respektovat tradiční hodnoty svého řemesla a zároveň se přizpůsobuje dnešnímu trhu, což je jistě nejlepší způsob, jak zajistit, aby lakové řemeslo zůstalo zachováno i nadále.

2.2. Kantó

Ve srovnání s Tóhoku, v Kantó nenalezneme takové množství odlišných technik v různých regionech. Pokud pomineme produkci lakového zboží v Tokiu a opět se zaměříme na výroby ustanovené jako „tradiční řemesla“, nalezneme v prefektuře Kanagawa, ve městě Odawara a jeho okolí, lakové dílny, jejichž tradice sahá do 15. století.⁸³ Typickým znakem produktů z Odawary je používání transparentního laku, který dává vyniknout přírodnímu dekoru dřeva, ovšem často se setkáme i s červeno-černým provedením. Výrobky většiny řemeslníků z tohoto regionu jsou vystaveny

⁸² NAKADŽIMA, Kotaro. Aizu-nuri craftsmen take lacquerware to new uses. In: *The Asahi Shimbun: Asia and Japan Watch* [online]. 1. 8. 2013 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: http://ajw.asahi.com/article/cool_japan/style/AJ201308010048

⁸³ WETHERILLE, Kelly. Art of Lacquerware Preserved in Japan. In: *The New York Times* [online]. 3. 11. 2014 [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/11/05/fashion/art-of-lacquerware-preserved-in-japan.html?_r=0#

v obchodě *Waza* 技 s možností jejich zakoupení. Za bližším pohledem na samotnou výrobu se člověk může vydat například do ateliéru mistra Išikawy.⁸⁴ Micuru Išikawa 満石川 (nar. 1958) se k tomuto řemeslu dostal zcela náhodou, když se přiženil do rodiny výrobců laku, a nakonec se stal uznávaným lakovým umělcem. V Išikawových dílnách jsou předměty vyráběny od základu, tedy včetně zpracování surového dřeva, což je v oblasti Odawary poměrně výjimečné. Sám Išikawa tento fakt zdůvodňuje slovy: „...doing everything from scratch allows us to make things that are more unique and that can't be found anywhere else.”⁸⁵ V roce 2014 vyprodukovala firma *Ishikawa Lacquerware* přibližně 100 až 200 předmětů měsíčně, přičemž nejvíce se stále prodávají drobnější předměty denní potřeby.⁸⁶

Ve východnější části prefektury Kanagawa se nachází ještě jedno místo spojované s výrobou laku a je jím město Kamakura. Ve stejnojmenné éře se zde proslavila technika nazývaná *kamakura bori* 鎌倉彫 (viz obr. 13.). Jedná se o zjednodušenou formu původně čínské techniky vyřezávání obrazců do velmi silné vrstvy laku zvané *čóšicu* 彫漆. V případě japonské verze se dekor nejprve vyřeže do dřeva, a poté teprve překryje tenčí lakovou vrstvou, což celý výrobní proces několikanásobně urychlí.⁸⁷ Ukázky této techniky jsou k vidění v Muzeu *kamakura bori* 鎌倉彫資料館 (Kamakura bori širjókan), kde se pravidelně konají nejrůznější výstavy a slavnosti týkající se lakové tvorby.⁸⁸

⁸⁴ *Odawara & Hakone Guide*. Odawara Craft Shop WAZA [online]. 20. 8. 2013 [cit. 29. 4. 2015]. Dostupné z: <https://odawahakonetravel.wordpress.com/tag/odawara-lacquer/>

⁸⁵ WETHERILLE, Kelly. Art of Lacquerware Preserved in Japan. In: *The New York Times* [online]. 3. 11. 2014 [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/11/05/fashion/art-of-lacquerware-preserved-in-japan.html?_r=0#

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ MURASE, Mijeko. Japanese Art: Selections from the Mary and Jackson Burke Collection : [exhibition]. New York: Metropolitan Museum of Art, 1975, s. 322.

⁸⁸ *Kamakura bori kaikan* [online]. [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: <http://kamakuraborikaikan.jp>

Obr. 13. Nádoba v provedení *kamakura bori*

2.3. Čúbu

Oblast Čúbu může být nazývána „kolébkou laku“, protože právě odtud, z prefektury Fukui, pocházejí nejstarší nalezené lakované předměty. (viz podkapitola 1. 2.) Jako první zmíním nejsevernější prefekturu Čúbu, Niigatu, kde se ve městě Murakami vyrábí tzv. *murakami kibori cuišu* 村上木彫堆朱 (zkráceně *murakami cuišu*). Obdobně jako u *kamakura bori* se jedná o techniku vycházející z čínské *čošicu*, kterou v období Kamakura přinesl do Murakami chrámový mnich z Kjóta⁸⁹. Jeden z místních renomovaných mistrů, Hacuo Kawamura⁹⁰, popisuje v rozhovoru pro *The Japan Times* výrobu *murakami cuišu* v roce 1999 takto:

The designs may all look alike, but even if we create the same designs, the finished products somehow look different depending on the artisan. There are about 30 tsuishu carvers in Murakami City, and I can tell who made which.⁹¹

⁸⁹ NAITO, Juko. Thickly lacquered with tradition: Fine 'Japanning' in Murakami. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 18. 12. 1999 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.japantimes.co.jp/culture/1999/12/18/arts/thickly-lacquered-with-tradition/#.VT_FBZOfxKp

⁹⁰ Znaky a rok narození nebyly ve zdroji uvedeny.

⁹¹ NAITO, Juko. Thickly lacquered with tradition: Fine 'Japanning' in Murakami. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 18. 12. 1999 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.japantimes.co.jp/culture/1999/12/18/arts/thickly-lacquered-with-tradition/#.VT_FBZOfxKp

Na tomto příkladu je dobře vidět, jak jedinečná jsou tradiční řemesla, protože se neliší pouze užívanými technikami a regiony, kde se vyrábí, ale i stylem a cítěním jednotlivých umělců. Také od toho se odvíjí vysoká cena produktů, která v případě *murakami cuišu* může u složitějších předmětů dosahovat až hodnoty jednoho milionu jenů (cca 200 000 korun). To ovšem neznamená, že pro výrobce laku je snadné se svým řemeslem uživit. Sám Kawamura podotknul, že bez druhé práce řidiče taxi by nebyl schopen finančně podporovat rodinu.⁹² To je problém, který nevyhnutelně vzniká, pokud se výrobci dostatečně nepřizpůsobí požadavkům současné společnosti.

Způsoby, jak přitáhnout pozornost širší veřejnosti, se neustále snaží hledat další tvůrci z prefektury Niigata, kteří vyrábějí produkty označované jako tzv. *niigata šikki* 新潟漆器, jejichž tradice sahá do raného období Edo. Jedním z originálních designů tohoto zboží je povrch připomínající bambus a je velmi oblíbený právě pro svoji výjimečnost.⁹³ Speciálně pro *niigata šikki* byl navíc vytvořen kreslený maskot *Nuridon* ヌリドン, který slouží jak k reklamním, tak ke vzdělávacím účelům. Pomocí *Nuridona* se výrobci laku snaží rozšířit povědomí o *niigata šikki* po celém Japonsku a základnu svých zákazníků si budují i u dětí a mládeže prostřednictvím kreslených komiksů *manga* 漫画 s *Nuridonem* jako hlavní postavou (viz obr. 14).⁹⁴ Je možné, že někteří silní zastánci tradičních hodnot by mohli tento způsob reklamy odsoudit jako přílišnou popularizaci lakového umění. Nicméně právě podobné kroky mohou být velmi důležité v udržování lakové tradice při životě.

⁹² NAITO, Juko. Thickly lacquered with tradition: Fine 'Japanning' in Murakami. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 18. 12. 1999 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.japantimes.co.jp/culture/1999/12/18/arts/thickly-lacquered-with-tradition/#.VT_FBZOfxKp

⁹³ *Dentó kógei Aojama sukuea*. Dentóteki kógeihin o šimesu: Niigata šikki [online]. 2009 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: <http://kougeihin.jp/item/0510/>

⁹⁴ *Niigata šikki: Niigata mači dógjókumiai* [online]. [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: nuridon.com

Obr. 14. Komiks *Nuridon*

Výroba, která dostala jedinečnou možnost proslavit japonský lak ve světě, je známá jako *kiso šikki* 木曾漆器 a byla pojmenována podle městské části Kiso-hirasawa ležící v prefektuře Nagano. Spolu s Wadžimou patří místní produkce k největším v Japonsku, a to se týká především lakovaného nábytku.⁹⁵ První písemné prameny, dokládající lakovou tradici v tomto regionu, pochází z konce 16. století, i když legendy datují počátky využívání laku v Kiso již o tři století dříve.⁹⁶ Důležité je, že lakové techniky jsou zde zdokonalovány dodnes a podle statistik *Společnosti kiso šikki* 木曾漆器工業協同組合 (Kiso šiki kógió kjódó kumiai) z roku 1994 se v té době živila lakovým řemeslem zhruba čtvrtina všech obyvatel Kiso. Na těchto statistikách lze také velmi dobře ukázat, jak se popularita zaměstnání v lakové dílně měnila během 20. století. Zatímco pracovníků ve věkovém rozmezí 20–30 let bylo dohromady 58 (42 mužů a 16 žen), ve věku od 50–60 let pracovalo v Kiso 277 zaměstnanců (152 mužů a 125 žen), což je téměř pětkrát tolik. Musíme vycházet z toho, že dokonale zvládnout výrobu lakovaných předmětů trvá až desítky let, takže většina výrobců se začíná tomuto řemeslu učit co nejdříve, často už na střední škole. Pokud tedy bereme v úvahu tento fakt a znovu se podíváme na uvedené statistiky, je očividné, že v 50. a 60. letech byl zájem o povolání výrobce laku stále poměrně vysoký. S přibývajícím dovozem levných napodobenin z okolních asijských států ovšem začala popularita laku slábnout a dnes se nachází ve velmi nepříznivé situaci.⁹⁷

⁹⁵ KOPPLIN, Monika. *Lacquerware in Asia, today and yesterday*. Paris: UNESCO, 2002, s. 123

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*, s. 124

Z tohoto důvodu musela mít pro mistry z Kiso-hirasawa velký význam zakázka na výrobu medailí pro Zimní olympijské hry, které se konaly v Naganu v roce 1998 (viz obr. 15). Medaile byly zdobeny technikou *makie* a zástupci desítek zemí z celého světa tak mohli obdivovat zručnost japonských řemeslníků a krásu techniky, kterou se japonský lak proslavil nejvíce.⁹⁸ Skutečnost, že si organizátoři her zvolili právě techniku laku, aby reprezentovala japonskou tradici, poukazuje na to, jaký význam hraje umění laku v současné kultuře Japonska.

Obr. 15. Lakované medaile ze Zimních olympijských her v Naganu 1998

Nyní se opět přesuneme západním směrem do prefektury Tojama, protože i zde se dnes zabývají lakovou výrobou, a to ve městě Takaoka. Jedny z prvních lakovaných předmětů se zde začaly vyrábět v raném období Edo, poté co feudální kníže Tošinaga Maeda 利長前田 (1562–1614) nechal ve městě postavit hrad a dal si na zakázku vyrobit lakované vybavení a vojenské potřeby.⁹⁹ Dnes je možné si výtvořů místních tvůrců prohlédnout v Regionálním průmyslovém centru 高岡地域地場産業センター (Takaoka chiiki džibasangjó sentá), kde si v rámci speciálního programu mohou návštěvníci sami vyzkoušet různé lakové techniky.¹⁰⁰ Velké pozornosti se lakovému řemeslu dostává také během místního tradičního festivalu, který se koná každý rok prvního května,

⁹⁸ *Olympic.org: Official website of the Olympic Movement.* Nagano 1998 medals [online]. 2015 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.olympic.org/nagano-1998-medals>

⁹⁹ *Amano.* History of Takaoka Lacquerware [online]. [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.amanoshikki.com/en/takaoka_sikki/index.html

¹⁰⁰ *Kóeki saidan hódžin:* Takaoka čiiki džibasangjó sentá [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.takaokajibasan.or.jp/>

a při němž ulicemi projíždí lakem zdobená vozidla zvaná *mikurumajama* 御車山.¹⁰¹ To potvrzuje, že lakové umění lze podporovat i pomocí podobných kulturních akcí, které nemusejí mít charakter klasické výstavy či veletrhu.

Prefektura Tojama hraničí na západě s prefekturou Išikawa, což je bezesporu jedna z nejdůležitějších oblastí týkajících se lakového průmyslu. V jejím severním výběžku, na poloostrově Noto, totiž leží již zmiňované centrum lakové výroby Wadžima. V tomto regionu začali s nanášením laku údajně v období Muromači, ale kvůli nedostatku pramenů není možné tuto skutečnost s jistotou dokázat a existuje řada teorií o tom, jakým způsobem se zde lakové řemeslo rozšířilo.¹⁰² K opravdovému rozmachu, díky kterému Wadžima získala svou výsadní pozici, došlo až v období Edo.¹⁰³ V průběhu druhé poloviny 20. století bylo ve městě zřízeno hned několik institucí, pracujících na zachování místní tradice, a popularity wadžimských lakovaných produktů jak v Japonsku, tak v zahraničí. Nejprve došlo v roce 1967 k založení Institutu lakového umění 県立漆芸研修所(Kenricu šicugei kenšúdžo), kde se dodnes školí noví výrobci laku.¹⁰⁴ V roce 1971 potom vzniklo Lakové centrum 輪島漆器会館 (Wadžima šikki kaikan), v němž je uschováno celkem 3804 předmětů, které byly označeny jako „důležité hmotné kulturní statky“ 重要有形文化財 (džújó júkei bunkazai)¹⁰⁵. V tomto případě se nejedná pouze o lakované zboží, ale také o více než dva tisíce různých nástrojů užívaných při jeho výrobě.¹⁰⁶ Nakonec bylo v roce 1991 otevřeno ještě Muzeum laku ve Wadžimě v prefektuře Išikawa 石川県輪島漆芸美術館 (Išikawaken Wadžima šicugei bidžucukan), které je na svých internetových stránkách prezentováno jako „jediné muzeum v Japonsku specializující se na lakové umění“.¹⁰⁷ Na rozdíl od Lakového centra jsou v muzeu vystaveny i exponáty z dalších japonských regionů

¹⁰¹ *Takaoka lacquerware Co, LTD* [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.toyama-smenet.or.jp/~taka/DESIGNE.HTML>

¹⁰² *Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. History of Wajima lacquerware* [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/wajima_e/history.html

¹⁰³ *Wajima Lacquerware Museum: National tangible cultural property exhibits* [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.wajimanuri.or.jp/kaikan/file12.html>

¹⁰⁴ *Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. Wajima Lacquer Arts Institute* [online]. 1997–2005 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/chinkin/en/syokunin/institute.html>

¹⁰⁵ O získání statusu „důležitý kulturní statek“ je každoročně rozhodováno Ministrem školství, kultury, sportu, vědy a techniky a podmínky pro jeho udělení jsou popsány v Zákonu o ochraně kulturních statků. Japonsko. Zákon č. 214/1950 ze dne 30. května. *Bunkazai hogohó* [online]. 13. 6. 2014 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://law.e-gov.go.jp/htmldata/S25/S25HO214.html>

¹⁰⁶ *Wajima Lacquerware Museum: National tangible cultural property exhibits* [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.wajimanuri.or.jp/kaikan/file12.html>

¹⁰⁷ *Wajima Museum of Lacquer (Urushi) Art. History and Culture of Wajima-nuri* [online]. 2013 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.city.wajima.ishikawa.jp/art/home_e_u.htm

nebo ze zámoří.¹⁰⁸ V souvislosti s lakovým uměním ve Wadžimě není možné nezmínit významnou osobnost Fumia Maeho 史雄前 (nar. 1940), kterému byl v roce 1999 udělen certifikát potvrzující jeho přínos lakovému řemeslu za práci technikou *činkin*. (viz podkapitola 1. 3.) Ve stejném roce se navíc stal viceprezidentem Společnosti pro zachování lakových technik ve Wadžimě 輪島塗技術保存会 (Wadžimanuri gidžucu hozonkai) a kromě toho je členem všech dalších významných institucí spojených s lakem v tomto regionu.¹⁰⁹ Díky faktu, že jeden z „národních žijících pokladů“ působí právě ve Wadžimě, se zvedá popularita i kvalita místních lakovaných produktů, které jsou obecně považovány za nejlepší lakované zboží v celém Japonsku.¹¹⁰ Lakové umění navíc hraje svou roli opět i při událostech, které se nemusí nutně týkat tohoto řemesla. Podobně jako v Takaocce, i ve Wadžimě a na dalších místech poloostrova Noto se každoročně na konci srpna koná velký festival *kiriko macuri* キリコ祭り, při kterém jsou v průvodu přenášeny tradiční lucerny *kiriko* キリコ zdobené lakovou technikou (viz obr. 16).¹¹¹

Obr. 16. Lucerny *kiriko* na festivalu *kiriko macuri*

Nicméně Wadžima není jediným městem prefektury Išikawa, kde se ujala laková výroba. Do 16. století se datují počátky lakové tradice v lázeňském městě Jamanaka,

¹⁰⁸ Wajima Museum of Lacquer (Urushi) Art. History and Culture of Wajima-nuri [online]. 2013 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.city.wajima.ishikawa.jp/art/home_e_u.htm

¹⁰⁹ Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. Artists Index [online]. [cit. 23. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/wajima_e/a_9_rireki.html

¹¹⁰ Tohachiya: Production – Distribution of Wajimanuri products. About Wajima-nuri. (tohachiya) [online]. 2007 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.tohachiya.com/EN/wajima-nuri.html>

¹¹¹ Wadžima nabi: Noto Wadžima kankódžóhó [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://wajimanavi.lg.jp/www/event/detail.jsp?id=154>

kteře je dnes největším producentem laku v Japonsku.¹¹² Výrobci v Jamanace totiž prosluli jedinečným moderním designem svého zboží, které má velmi tenké stěny a je vyřezáváno do jednoduchých tvarů. Výsledný předmět potom upoutá spotřebitele svým efektním vzhledem, ale zároveň je navržen tak, aby byl dostatečně praktický a využitelný v dnešní době.¹¹³ Hlavním důvodem velkého zájmu o lakované produkty z Jamanaky je především zavedení nové technologie po roce 1955, která spočívá v nahrazení přírodního laku syntetickou pryskyřicí. Kvůli této inovaci bylo možné snáze vyhovět požadavkům spotřebitelů, protože produkce lakovaného zboží se značně urychlila. Sami výrobci své zboží rozdělují na moderní, využívající syntetické materiály a tradiční, pracující pouze s přírodním lakem. Moderní produkty se staly velmi oblíbenými na trhu se svatebními dary¹¹⁴ a prorazily i do oblasti elektroniky, takže dnes jsou běžně k dostání například lakované obaly na iPhony. Zákazníci, toužící po tradičním zboží z Jamanaky, mohou vybírat mezi předměty označenými značkou JOY (Japan Original Yamanaka), která zaručuje jejich vysokou kvalitu a jádro, vyrobené z přírodního dřeva.¹¹⁵

Poslední oblast v Išikawě známá výrobou laku se nachází ve městě Kanazawa a je opět spojená se jménem rodu Maeda. Feudální kníže Tošicune Maeda 利常前田 (1594–1658) totiž v 17. století pozval na své panství mistra techniky *makie* Igaraši Dóhoa¹¹⁶ (cca 1634–1678), který do té doby působil v Kjótu.¹¹⁷ Dóho významným způsobem přispěl k založení tradice takzvaného *kaga makie* 加賀蒔絵, nazvaného podle území Kaga v dnešní prefektuře Išikawa, spravované rodem Maeda.¹¹⁸ Právě díky mistrnému provedení tradiční techniky *makie* je zboží z Kanazawy populární dodnes. Od roku 1998 se místní umělci zaměřují také na potřeby současných zákazníků, a proto začali vytvářet i jiné než tradiční předměty. Například ve spolupráci se Švýcarskem vznikají unikátní náramkové hodinky, zdobené pomocí *makie*. V roce 2005 zde bylo

¹¹² *Jamanaka šikki*. Jamanaka šikki no rekiši [online]. 2000 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/yamanaka/yamanaka2000hp_e/history_e/kigen_00_e.htm

¹¹³ *Jamanaka šikki*. Jamanaka šikki no rekiši [online]. 2000 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/yamanaka/yamanaka2000hp_e/history_e/kigen_00_e.htm

¹¹⁴ *Yamanaka Onsen Tourism Association – Ryokan Association: Yamanaka Onsen (Hot Spring)*. Special Products [online]. 2007 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.yamanaka-spa.or.jp/english/speciality/shikki.html>

¹¹⁵ *Jamanaka šikki*. JOY Mark [online]. 2000 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/yamanaka/yamanaka2000hp_e/joimark_e/joymark_e.htm

¹¹⁶ Znaky se nepodařilo dohledat.

¹¹⁷ *Kanazawa kurafuto cúrisumu*. Kanazawa lacquer Ware [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kanazawa-kankoukyoukai.or.jp/craft-tourism/en/crafts/crafts01.html>

¹¹⁸ LILLEHOJ, Elizabeth. *Critical perspectives on classicism in Japanese painting, 1600-1700*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004, s. 213.

založeno Sdružení pro podporu kaga makie 金沢・加賀蒔絵振興事業協同組合 (Kanazawa kaga makie šinkó džigjó kjódókumiai), které se snaží o udržování místní výroby stále v chodu a také o propagaci kanazawských lakovaných produktů v Japonsku i ve světě.¹¹⁹

Išikawa se svými lakovými centry rozhodně patří mezi největší výrobce lakovaného zboží v Japonsku, nicméně sousední prefektura Fukui také tvoří nezanedbatelnou položku v celkové výrobě těchto produktů. V severní části Fukui leží město Sabae, kde zůstává zachována tamní tradice lakové výroby. Právě v těchto místech byly objeveny části nejstarších lakovaných předmětů v Japonsku, takže prvopočátky lakového řemesla v okolí Sabae sahají více než 1500 let do minulosti.¹²⁰ Zboží, které se zde vyrábí je označováno jako *ečizen šikki* 越前漆器, jehož název je opět odvozen od názvu bývalé provincie. Stejně jako tomu bylo u ostatních lakových výrob, i *ečizen šikki* se v průběhu staletí neustále vyvíjelo a díky velmi výhodné poloze, mohli řemeslníci z této provincie spolupracovat se svými kolegy ve Wadžimě a v Kjótu.¹²¹ V současnosti je důraz ve výrobě kladen na kvantitu a využitelnost lakovaných produktů ve 21. století, čemuž značně napomáhá využívání syntetických materiálů. Kvůli tomu se výrobci *ečizen šikki* dostali mezi přední dodavatele lakovaného zboží do hotelů a restaurací v Japonsku.¹²² V rámci propagace zdejších výtvorů byla v Sabae vytvořena Laková vesnice うるしの里会館 (Uruši no satokaikan), fungující podobně jako české skanzeny. Návštěvníci si zde mohou lakové umění jednak prohlédnout ve výstavní síni, jednak pozorovat mistry přímo při práci, nebo si sami vyzkoušet závěrečné dekorování.¹²³

Na jihozápadním pobřeží Fukui se nachází další město, ve kterém se soustřeďuje laková výroba – přístav Obama. V období Edo se zde začala užívat technika *wakasa nuri* (viz podkapitola 1. 4.), která díky svému jedinečnému designu dokázala najít uplatnění i na dnešním trhu. Samotná výroba *wakasa nuri* je výjimečná také v tom, že vytvoření jednoho předmětu má na starosti vždy pouze jeden řemeslník, takže

¹¹⁹ Cooperative Association for Promotion of Kanazawa Kaga Make-e: Traditional Craft of Kanazawa. Kaga Maki-e [online]. 2007 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kk-makie.com/contents/makie.html>

¹²⁰ *Ečizen šikki*. Sono tandžó to dentó [online]. 2007 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.echizen.or.jp/>

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *Ibid.*

¹²³ *Ibid.*

zodpovědnost za hotový produkt není rozdělena mezi více tvůrců.¹²⁴ Tato technika je aplikována na nejrůznější druhy předmětů, ovšem největší pozornost je soustředěna na výrobu jídelních hůlek, jejichž produkce tvoří 80 procent z celkové produkce hůlek v Japonsku. Nalezneme zde i Lidové muzeum jídelních hůlek お箸のふるさと館 (Ohaši no furusatokan), které nabízí možnost vytvořit si vlastní lakované hůlky technikou *wakasa nuri*. Podobně jako niigatský *Nuridon*, v Obamě byl kvůli reklamním účelům vytvořen maskot *Sančan* さんちゃん propagující speciálně hůlky.¹²⁵ Město žije touto výrobou natolik, že čtvrtý srpen byl ustanoven jako Den hůlek 箸の日 (Haši no hi) doprovázený velkou slavností.¹²⁶ Zaměření se na produkci jídelních hůlek byl v rámci domácího trhu bezesporu výhodný tah, vzhledem k tomu, že se jedná o jeden z nejužívanějších předmětů denní potřeby.

Jako kontrast k tomuto úspěšnému podnikání lze uvést výrobu laku ve městě Hida, v sousední prefektuře Gifu. Historie místních produktů nazývaných *hida šunkei* 飛騨春慶 sahá do raného období Edo a jedná se o předměty chráněné transparentním lakem, který dává vyniknout dřevěnému jádru, stejně jako u lakovaného zboží z Odawary.¹²⁷ Je možné, že tato technika působí na běžného spotřebitele příliš obyčejně, pokud ji srovnáme například s naposledy uvedenou *wakasa nuri*, což může být důvod, proč se dnes nachází v tak nepříznivé situaci. V lednu roku 2014 publikovaly noviny *The Japan Times* na svých stránkách článek týkající se tohoto problému. Podle něj se výrobci *hida šunkei* snaží získat nové řemeslníky i za cenu rozšíření znalostí, které obvykle zůstávaly utajené pro ostatní tvůrce. Například techniku vyřezávání linií, kopírujících linie dřeva, zvanou *hegime* へぎ目, prováděnou pouze ve městě Hida, v roce 2014 ovládali už pouze dva lakovní mistři. Vzhledem k faktu, že v Hidě přivítali nového výrobce naposledy v roce 1989, má zachování tamní tradice přednost před zachováním výrobního tajemství.¹²⁸

¹²⁴ *Japan Arts and Crafts*. Wakasa-nuri [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/wakasanuri.html>

¹²⁵ *Wakasa* [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.wakasa-hashii.com/>

¹²⁶ *Wakasa* [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.wakasa-hashii.com/>

¹²⁷ *Jūgen kaiša: Jamada šunkei mise* [online]. 2015 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://en.yamada-shunkei.com/about/>

¹²⁸ *The Japan Times News*. Hida lacquer artisans seek successors to preserve technique [online]. 13. 1. 2014 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.japantimes.co.jp/news/2014/01/31/national/hida-lacquer-artisans-seek-successors-to-preserve-technique/#.VT_oV5OfxKp

2.4. Kansai

V oblasti Kansai se nachází historické středisko lakové výroby v Kjótu, ležící ve stejnojmenné prefektuře, odkud se v průběhu dějin začaly techniky lakování rozšiřovat do ostatních částí Japonska. Navzdory tomu, jak velký význam mělo Kjóto pro lakovou výrobu v minulosti, informace o současné situaci tohoto řemesla v Kjótu jsou mnohem hůře dostupné, než u ostatních tradičních výrob. Kjóto získalo svou výsadní pozici v dějinách lakového umění především díky výjimečným schopnostem tamních lakových mistrů, kteří zvláště vynikali v provedení techniky *makie*.¹²⁹ Toto je zřejmé také ze skutečnosti, jak často si feudální knížata zvala kjótské řemeslníky na svá panství. Místní výrobky, které získaly status tradičního řemesla, jsou známé pod pojmem *kjó šikki* 京漆器 a nejtypičtějším produktem této výroby je náčiní užívané při čajovém obřadu.¹³⁰

Také v Kjótu nalezneme celou řadu institucí, jejichž činnost se týká lakového umění, ale kvůli jejich vysokému počtu zde zmíním pouze některé z nich. Zajímavé je, že čtyři největší kjótská muzea se rozhodla spolupracovat a v roce 2009 zahájila projekt nazvaný *Kjótská muzejní čtyřka* 京都ミュージアムズ・フォー (Kjóto mjúdzijamuzu fó). V rámci tohoto projektu návštěvníci sbírají razítka, za která mohou následně získat slevy na vybrané výstavy.¹³¹ Na propagaci lakové tradice se neomezují pouze muzea vystavující artefakty ze všech historických období, ale i muzea zaměřená konkrétně na moderní umění, jako je Národní muzeum moderního umění Kjóto 京都国立近代美術館 (Kjóto kokuricu kindai bidžucukan), jeden z členů muzejní čtyřky. Výstava s názvem *Recreation of Reminiscence – Lacquerware in Modern Japan*, která se v tomto muzeu konala od července do srpna roku 2014, představila veřejnosti, jak se umění laku vyvíjelo od pozdního období Edo do raného období Šówa, což je považováno za období modernizace lakové výroby. Pro přitáhnutí pozornosti byla expozice opět doprovázena workshopy a přednáškami na téma moderního laku v Japonsku.¹³² Co se týká dvou firem, které měly v Kjótu přední postavení v lakovém průmyslu během první poloviny

¹²⁹ HAINO, Akio. A Makie Master Named Nagata Yuji. In: *Kjóto kokuricu hakubucukan* [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kyohaku.go.jp/eng/dictio/shikki/makie.html>

¹³⁰ *Kjóto šikki kógei kjódokumiai*. Kjó šikki no rekiši to tokučó [online]. 2004 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kyo-shikki.jp/history/index.html>

¹³¹ *MOMAK: The National Museum of Modern Art, Kyoto*. Kjóto mjúdzijamuzu fó [online]. 25. 3. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.momak.go.jp/m4/index.html>

¹³² *MOMAK: The National Museum of Modern Art, Kyoto*. Kyoto, Re-creation of Reminiscence — Lacquerware in Modern Japan [online]. 18. 8. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.momak.go.jp/English/exhibitionArchive/2014/404.html>

20. století (viz podkapitola 1. 5.), pouze firma *Zóhiko* funguje dodnes a přímo v Kjótu spravuje dva kamenné obchody, kde jsou její produkty k dostání.¹³³

Na jihu oblasti Kansai v prefektuře Wakajama se již na konci 16. století začala ve městě Kainan rozšiřovat výroba známá jako *kišú šikki* 紀州漆器. V současnosti tento pojem zahrnuje více různých technik, ale jako první se zde ujala technika *negoro* (viz podkapitola 1. 3.) zásluhou mnichů z chrámu Negorodži, kteří hledali v Kainanu zázemí poté, co byl jejich chrám zdevastován Hidejošim Tojotomim.¹³⁴ *Kišú šikki* sice nepatří mezi největší výroby, ale přesto si stále udržuje velkou popularitu. To můžeme dobře vidět na Festivalu *kišú šikki* 紀州漆器まつり (*Kišú šikki macuri*), který se koná dva dny v listopadu a každoročně se ho zúčastní 50–70 tisíc návštěvníků.¹³⁵ Oblibu kainanských produktů lze určitě přisuzovat jednak specifickému vzhledu techniky *negoro*, jednak výjimečnosti lakové výroby v této části Japonska. Je potřeba si uvědomit, že na jihozápadě ostrova Honšú je frekvence výskytu lakového tradičního řemesla podstatně nižší, než tomu bylo v oblastech Tóhoku, Kantó a Čúbu. Právě z toho důvodu je zmiňovaný festival jedinou událostí svého druhu v celé prefektuře.¹³⁶

2.5. Čúgoku

S ještě ojedinělejší tradiční výrobou se setkáme v nejzápadněji položené prefektuře ostrova Honšú, Jamaguči. Lakové techniky se sem nerozšířily z jiné části Japonska, ale přímo z Koreje a Číny, kvůli obchodu, který navázali příslušníci rodu Óučí v období Muromači. Podle tohoto rodu také dostala výroba z Jamaguči název *óučí nuri* 大内塗. Zdejší produkty se vyznačují především svou barevností, přičemž typický je červený či černý základ malovaný žlutým a zeleným lakem, na závěr zdobený zlatem. Za nejznámější a nejtypičtější produkt *óučí nuri* mohou být považovány kulaté panenky *óučí ningjó* 大内人形 (viz obr. 17), které mají svým vlastníkům zajistit šťastné manželství a staly se velmi oblíbeným suvenýrem.¹³⁷ Je zajímavé, že u žádné jiné

¹³³ *Zóhiko* [online]. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.zohiko.co.jp>

¹³⁴ *Traditional Culture of Japan*. The characteristics and history of negoro-nuri style and Kishū lacquerware [online]. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://j-tradition.com/en/lacquer/kakuchi/negoro.html>

¹³⁵ *Japan Brand: Authentic Japanese Products*. Kishu Lacquer [online]. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: http://japan-brand.jnto.go.jp/crafts/lacquer_ware/40/

¹³⁶ *Japan Brand: Authentic Japanese Products*. Kishu Lacquer [online]. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: http://japan-brand.jnto.go.jp/crafts/lacquer_ware/40/

¹³⁷ *Jamagučiken*. Takumi no waza dentóteki kógeihin: Ouči nuri [online]. 1996–2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.pref.yamaguchi.lg.jp/gyosei/kanko/brand/dentou/ouchinuri.html>

lakové výroby v celém Japonsku nenajdeme podobný předmět neúžitkového charakteru, který by sloužil jako hlavní lákadlo pro zákazníky a zároveň měl v daném regionu dlouholetou tradici. U většiny výrob hrají nejdůležitější roli předměty denní potřeby či nábytek, ale k *óuči nuri* neodmyslitelně patří právě *óuči ningjó*.

Obr. 17. Óuči ningjó

2.6. Šikoku

Poslední uvedená tradiční výroba, která má své kořeny mimo největší ostrov Honšú, je známá jako *kagawa šikki* 香川漆器 nebo také *takamacu šikki* 高松漆器 a její centrum se nachází ve městě Takamacu v prefektuře Kagawa. Stejně jako u většiny tradičních výrob, i v Takamacu byly první lakové dílny založeny v období Edo, ovšem o dnešní podobu *kagawa šikki* se zasloužil v 19. století Tamakadži Zóokoku 玉楮象谷 (1805–1869). Zóokoku zde zavedl čínské lakové techniky a především postup *kinma* 蒔番¹³⁸ si mezi ostatními v současnosti užívanými technikami získal velký věhlas, díky svému originálnímu vzhledu.¹³⁹ *Kinma* je druh techniky, při které se do vzorů vyrytých v základním tmavém laku vtírá červený nebo jinak barevný lak a po zaschnutí dochází k závěrečnému leštění.¹⁴⁰

¹³⁸ Psané také jako 金間, 金磨, 金馬.

¹³⁹ *Japan Brand: Authentic Japanese Products*. Kagawa Lacquer [online]. 2014 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: http://japan-brand.jnto.go.jp/eng/crafts/lacquer_ware/72/

¹⁴⁰ PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/k/kinma.htm>

V Takamacu lze najít firmu, která neustále oživuje výrobu *kagawa šikki* vytvářením zboží s moderním designem. Její název je *Ičiwadó* 一和堂 a nabízí opravdu širokou škálu předmětů od tradičního nádobí, přes hudební nástroje a hračky až po stojánky na iPhony.¹⁴¹ Místní výroba se sice nachází mimo hlavní centra lakového průmyslu na Honšú, nicméně výrobci tak mohou využívat jedinečného postavení tohoto řemesla na Šikoku.

Obr. 18. Nádoba na dezerty *kašiki* 菓子器, *Ičiwadó*

¹⁴¹ *Ichiwadou Handicraft. INC.* Šikki no kihó – kagawa šikki ni cuite [online]. 2010 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://ichiwadou.net/html/user_data/about01.php

3. Nové pojetí lakového umění

Kromě regionálních výrobců, kterým byl udělen status tradičního řemesla, existuje v Japonsku také řada samostatných umělců, jejichž tvorba se značně liší od tradiční podoby lakového umění. Většina z nich hledá nové možnosti, jak využít přírodního laku a zaměřuje se spíše na estetickou stránku svých děl než na jejich praktické využití. Nejčastěji se jedná o prostorovou tvorbu v podobě nejrůznějších soch a plastik, ale lze se setkat i s plošnou tvorbou. Lak bývá navíc často kombinován s novými materiály¹⁴², což dodává konečným výtvorům nový rozměr. V této podkapitole popisují tvorbu právě takových umělců, kteří usilují o inovativní pojetí lakového umění.

Porovnáme-li tyto jedince s tradičními lakovými mistry z hlediska uplatnění na současném trhu, vychází najevo, že jejich situace je velmi podobná. V rozhovoru pro *Ceramics Now Magazine* byl jednomu z umělců, Jošihikovi Muratovi 佳彦村田 (nar. 1977), položen dotaz, zda je výroba lakovaných uměleckých děl jeho jedinou obživou. Murata podotknul, že žít se lakovým uměním je opravdu těžké, a proto má k této práci ještě další dvě zaměstnání.¹⁴³ Značná část profesionálních výtvarníků v oblasti laku vyučuje tomuto oboru na uměleckých školách, takže kromě zajištění finančního zázemí také předávají důležité znalosti dalším generacím. Je ovšem zřejmé, že jak výrobci tradičních užitných předmětů, tak nezávislí umělci, krácející vlastní cestou nemohou vykonávat svou práci s vidinou velkého zisku, který by je ekonomicky zajistil. Tuto skutečnost lze považovat za společný rys většiny uměleckých oborů, ale lakové umění bude navíc vždy znevýhodněno extrémní časovou náročností. Přesto je tolik tvůrců stále ochotných obětovat práci s lakem podstatnou část svého života.

Vzhledem k vysokému počtu nezávislých umělců, zde mohu zmínit pouze úzkou skupinu vybraných jedinců, a proto je mým cílem, aby tato skupina byla co nejvíce různorodá, co se týče pojetí vlastní tvorby. Jedinečnou možnost k vyhledání tvůrců pro mou práci mi poskytla webová stránka *Keiko Art International* (dále jen KAI), jejíž autor Fukai Keiko se soustředí na tvorbu současných japonských umělců. KAI slouží jednak jako online galerie, jednak jako internetový obchod prodávající díla vystavujících výtvarníků. Keiko na své stránce uvádí: „I am fascinated by these new

¹⁴² „Novými materiály“ jsou myšleny materiály vyvinuté ve 20. století, jako je například polystyren a syntetická barviva.

¹⁴³ HIRDO, Vasi. Interview with Murata Yoshihiko – Japanese lacquer artist. In: *Ceramics Now Magazine Issue 1* [online]. 2. 10. 2011 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceramicsnow.org/post/10934950892/interview-with-murata-yoshihiko-japanese-lacquer-art>

works that refuse to be categorized because they have been created in a very different world.“¹⁴⁴ To se odráží na výběru umělců uvedených na KAI. Jedná se veskrze o zkušené tvůrce, oceňované na velkých japonských výstavách umění, a proto se domnívám, že je vhodné zde tyto umělce uvést. Kromě KAI čerpám ze stránky *Lesley Kehoe Galleries* (dále jen LKG). Tentokrát se jedná o stránky kamenné galerie nacházející se v australském Melbourne, jejíž zakladatelka Lesley Kehoe se specializuje na japonské umění. Z toho důvodu jsou všichni autoři uvedení na těchto stránkách Japonci a podobně jako u KAI se jedná o význačné představitele současného lakového umění v Japonsku. V sekci 3. 1. se nejprve zmíním o prezentování prací těchto jedinců veřejnosti a v sekci 3. 2. se budu podrobněji zabývat jejich tvorbou.

3.1. Výstavy lakového umění současných tvůrců

Všichni umělci, kteří zde budou uvedeni, jsou velmi aktivní v propagaci svých děl a neustále pořádají skupinové i sólové expozice v Japonsku i ve světě. Přestože výstavy na domácí půdě stále výrazně převládají, aktivita na zahraniční umělecké scéně nemůže být přehlížena. Jistě je vhodné uvést, že sám Fukai Keiko byl majitelem galerie současného umění v Bostonu, kde také žil, a díky tomu mohl poskytnout japonským tvůrcům výbornou příležitost ukázat svá díla americké veřejnosti.¹⁴⁵ Za zmínku stojí nedávná výstava organizovaná KAI v tureckém Izmiru s názvem *Dialogue with materials: Japanese Arts and Crafts*, která se konala v listopadu a prosinci roku 2014. Cílem této výstavy bylo ukázat vývoj, který prodělala japonská tradiční řemesla v průběhu 20. a 21. století, a více jak polovina lakových umělců z KAI zde představovala současné umění laku.¹⁴⁶ Kromě Japonska vystavují tvůrci z KAI nejčastěji v USA, z asijských států je to potom Jižní Korea, Tchaj-wan a Čína. V Evropě stojí na prvním místě Francie s Německem. U většiny zahraničních výstav se jedná o skupinové expozice, které sice neumožňují ucelený pohled na tvorbu jednoho výtvarníka, na druhou stranu mohou být často zajímavější než sólové akce, protože především při porovnání více autorů je zřetelná jedinečnost každého z nich.¹⁴⁷

¹⁴⁴ KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. About us [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://keikoartinternational.com/contact/about_us.html

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ OSAWA, Takuja. *Rock paintings and mixed with animal glue + japanese lacquerware* [online]. [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.osawamas.com/?p=943>

¹⁴⁷ KEIKO, Fukai. *Keiko Art International* [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://keikoartinternational.com>

3.2. Tvorba současných umělců

Pro lepší přehlednost dělím jednotlivé umělce do tří skupin v závislosti na škole, kde absolvovali studium lakového umění. Jedná se pouze o formální dělení, protože na dílech těchto tvůrců není prokazatelně vidět vliv jednotlivých škol.

3.2.1. Tvůrci z Tokijské univerzity umění¹⁴⁸

Důležitou roli v životě Japonců hraje příroda, což je skutečnost, která se mimo jiné velkou měrou promítá do oblasti umění. U tradičních výtvorů lakových mistrů můžeme pozorovat jejich inspiraci přírodou především na zobrazovaných motivech. Někteří současní umělci se ovšem pokoušejí o ještě větší propojení s okolní přírodou a přizpůsobují tomu také formu svých děl. Příkladem takového umělce je Tošiaki Fudžita 敏彰藤田 (nar. 1959), který vytváří své originální plastiky kombinací léty prověřených technik nanášení laku a aplikací mízy škumpy lakodárné, ponechané přírodnímu schnutí bez dalších zásahů. Právě proces zasychání mízy se stal stěžejním bodem jeho práce, která se zásadně liší od tradičních výtvorů lakových mistrů. Prvním krokem ke zhotovení Fudžitovy typické plastiky je vytvoření sádrového jádra, na které je následně nanášena směs jemně drcené křemeliny překryté vrstvou laku. Jedná se o časově velmi náročný postup, protože každá laková vrstva musí schnout minimálně jeden den. Z toho důvodu potřebuje Fudžita až dva roky pro dokončení jedné plastiky, přičemž největší z nich váží přibližně dvacet kilogramů. V průběhu zasychání vnějších vrstev je sádrové jádro vyjmuto a vzniklý prostor je potom pokryt barevným lakem a vyleštěn, což vnáší do tohoto nestandardního postupu tradiční prvky.¹⁴⁹ Myšlenku sejetí s přírodou ve své tvorbě popisuje Fudžita takto:

As an urushi artist working with this natural material, I try to express the fusion of nature and humanness. I am as much a part of the same nature as urushi. Fusing these three

¹⁴⁸ Tokijská univerzita umění 東京藝術大学 (Tókjó geidžucu daigaku) vznikla v roce 1949 sloučením již zmiňované Tokijské školy umění (viz podkapitola 2. 3.) a Tokijské školy hudby 東京音楽学校 (Tókjó ongaku gakkó). Viz *Tókjó geidžucu daigaku* [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.geidai.ac.jp/outline/introduction/history>

¹⁴⁹ HIRDO, Vasi. Interview with Fujita Toshiaki - Japanese lacquer artist In: *Ceramics Now Magazine Issue 1* [online]. 2. 10. 2011 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceramicsnow.org/post/10935238829/interview-with-fujita-toshiaki-japanese-lacquer-artist>

elements, (urushi, humanness, nature), is the way I work. I feel that working with urushi is a natural providence.¹⁵⁰

Fudžitova práce tak výrazně kontrastuje se současnými tendencemi mísit přírodní lak se syntetickými materiály, které vedou spíše k tomu, že se toto tradiční umění začíná přírodě více vzdalovat.

Obr. 19., *Layered form III*, Tošiaki Fudžita

Upřednostňování umělých materiálů, konkrétně polystyrenu, se stalo populární také v případě suchého laku *kanšicu* (viz podkapitola 1. 3.) *Kanšicu* je technika, kterou soudobí tvůrci velmi často využívají pro zhotovení soch a plastik, protože díky tomuto postupu lze dosáhnout téměř jakéhokoliv tvaru a výsledné předměty jsou výrazně lehčí, než kdyby se jednalo o dřevo či kov. V současné době je polystyrenem nahrazováno dřevěné jádro, které v případě *mokušin kanšicu* zůstává uvnitř plastiky. Stále se ovšem setkáme i s umělci, kteří dávají přednost tradičnímu provedení za použití čistě přírodních materiálů. Mezi ně lze zařadit Sakurako Macušimu さくら子松島 (nar. 1965), která vytváří velké plastiky sloužící jako šperky, i když jde spíše o umělecké objekty, než o fakticky využitelné klenoty. Macušima, podobně jako Fudžita, čerpá své náměty v přírodě nebo v japonském buddhismu, konkrétně ve filozofii pěti prvků.¹⁵¹ Na její práci je výjimečné to, jakým stylem propojuje lidskou postavu se svými výtvy. Působí

¹⁵⁰ FUDŽITA, Tošiaki. *Toshiaki Fujita Urushi Art Studio*. Toshiaki Fujita works [online]. [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.fujita-urushi.com/works.html>

¹⁵¹ MACUŠIMA, Sakurako. *Sakurako Macušima Uruši Art Work*. Body Ornament 3 [online]. 27. 4. 2015 [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.sakurako.com/ArtWorks/pg384.html>

opravdu přirozeným dojmem, jakoby k danému člověku patřily. Lakové techniky jsou, co se týče možností dekoru, nepochybně ideální pro výrobu šperků. Přesto se právě se šperky, jakožto s typickým lakovaným zbožím nesetkáme, zřejmě kvůli náročnosti celého výrobního procesu. Na druhou stranu, ozdoby do vlasů patří mezi nejstarší nalezené lakované předměty (viz podkapitola 1. 2.), takže i v období Džómon lidé oceňovali estetické vlastnosti laku. Této myšlenky se svým způsobem drží také Macušima:

This is much as early human or more modern ethnic lacquer cultures do. Ennobling what is found around them in their lives and ornamenting themselves. I wanted to use this natural unevenness and irregularity directly in my work.¹⁵²

Obr. 20. Ze série *Body Ornaments* – 2. Sakurako Macušima

Jak u děl Fudžity, tak u Macušimy se v naprosté většině jedná o abstraktní tvorbu, a proto je následující výtvarník Takamasa Jošino 貴将吉野 (nar. 1976) značným kontrastem se svými stylizovanými plastikami zvířat. Jošino svou práci pojal jako oslavu živých bytostí, přičemž odrazovým můstkem se mu stala jeho závěrečná práce na Tokijské univerzitě umění, představující figuru kohouta (viz obr. 21.). Popudem pro vytvoření této sochy bylo setkání s tibetským kohoutem, který překypoval energií i přes svoje stísněné životní podmínky. Právě v ten okamžik si Jošino uvědomil, jakou myšlenku chce svou prací předat světu a začal vytvářet díla, která mají vyjadřovat velký respekt a obdiv ke všem živým bytostem. Lak, vzhledem k tomu, že pochází z přírody

¹⁵² *Ibid.*

a tím pádem je do určité míry živoucím materiálem, se Jošinovi jevil jako ideální způsob k uskutečnění své vize.¹⁵³ V roce 2015 se Jošino zúčastnil velice zajímavého projektu spojujícího tradiční japonské divadlo *nó* 能 s operou a vytvořil lakované masky pro představení *Princezna Medea* 王女メデシア (Ódžo Medeia).¹⁵⁴ Díky spolupráci těchto dvou tradičních umění nabyla výsledná hra ještě větší umělecké hodnoty a navíc šlo o jedinečnou možnost, jak prezentovat současné lakové umění široké veřejnosti.

Obr. 21. —*Dignity*—(*Kai-roun*) 2003, Takamasa Jošino

Všichni umělci, které uvádím v této podkapitole, vytvářejí velmi odlišná jedinečná díla, ale přesto lze u nich nalézt minimálně jeden jednotící prvek. Mám na mysli skutečnost, že všichni se zaměřují především na prostorovou tvorbu, ať už jde o abstraktní plastiky či více konkrétní figurální díla. Jako poslední nezávislé tvůrce a zároveň absolventy Tokijské univerzity umění, uvedu výtvarníky, kteří tento společný rys nespĺňují. Prvním z nich je Takuja Osawa 大沢拓也 (nar. 1979) a jeho odlišnost spočívá v tom, že se soustřeďuje na plošnou tvorbu, čili využívá laku k vytváření obrazů. Osawa nezaměřuje svou pozornost pouze na práci s lakem, ale díky charakteristickému

¹⁵³ JOŠINO, Takamasa. *Urushi Art Works Takamasa Yoshino* [online]. [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z: <http://takamasayoshino.jimdo.com/english/concept/>

¹⁵⁴ JOŠINO, Takamasa. *Urushi Art Works Takamasa Yoshino* [online]. [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z: <http://takamasayoshino.jimdo.com/%E6%97%A5%E6%9C%AC%E8%AA%9E/%E4%BD%9C%E5%93%81-2003-2015/>

vzhledu lakových technik jsou tyto práce dobře rozeznatelné od jeho ostatních obrazů. Osawa totiž využívá techniky sypání kovových prášků, takže výsledná díla dostávají nezaměnitelný kovový lesk.¹⁵⁵

Obrazové tvorbě se věnuje také umělec Ikihuko Akabori 郁彦赤堀 (nar. 1936), ale ten svá díla koncipuje více plasticky a na velkých deskách vytváří trojrozměrné obrazce pomocí laku a přidaných objektů dekorované technikami *makie*, *hjómon* (viz podkapitola 1. 3.) a intarziemi ze slonoviny. Kromě toho zahrnuje Akaboriho práce tvorbu lakovaných nádob s originálním designem jako například série připomínající svým vzhledem mrakodrapy v New Yorku.¹⁵⁶

Obr. 22. *Assembly* 2011, Takuya Osawa

3.2.2. Tvůrci z Kjótské školy umění

Přírodní lak, nanášený na různé materiály, je sám o sobě zkrášluje i v případě, že předmět není na závěr zdoben dalšími technikami. Řada dnešních umělců využívajících lak ke své tvorbě se soustředí na to, aby vynikla jeho jednoduchá krása, a zabývají se více tvarem objektů než jejich dekorem. Vzhledem k tomu, že v mnoha případech se jedná o abstraktní díla, která se nemusí podřizovat praktičnosti a efektivitě, setkáváme

¹⁵⁵OSAWA, Takuya. *Rock paintings and mixed with animal glue + japanese lacquerware* [online]. [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.osawamas.com/?page_id=23

¹⁵⁶ Akabori Ikuhiko. *Lesley Kehoe Galleries* [online]. [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/akabori-ikuhiko/>

se v této době se skutečně originálními novými formami. Takeši Igawa 健井川 (nar. 1980) patří mezi tvůrce, jejichž záměrem je demonstrovat výjimečné estetické vlastnosti laku, ale zároveň se nesnaží o to, aby hotové výtvořily měly další skrytý význam. Igawovy plastiky jsou naprosto minimalistické a nejdůležitějším bodem v jejich výrobě je správné vytvarování linií daného objektu, protože právě tím lze docílit velmi efektivního lesku. Igawa svou práci komentuje slovy: „If the lines and the surfaces harmonize perfectly, I feel that I have fully expressed the beauty of the lacquer as a material.“¹⁵⁷ Jeho díla do značné míry asociují zvlněnou vodní hladinu, což je spolu s nekonečností oblohy Igawovou hlavní inspirací.¹⁵⁸ Zamyslíme-li se nad tím, je pro vyjádření nekonečnosti hloubka černého laku opravdu ideálním prostředkem. Dalo by se říci, že Igawovo dílo přesně odpovídá japonskému konceptu jednoduchosti a zřejmě i díky tomu si získalo velkou pozornost veřejnosti. V roce 2009 byla jeho práce s názvem *Toki no kókó* 時の航行 (Plavba časem – viz obr. 23) oceněna hlavní cenou na *Mezinárodní výstavě laku v Išikawě*.¹⁵⁹

Obr. 23. *Toki no kókó* (Plavba časem) 2007, Takeši Igawa

Jeden z dalších současných umělců, Satoši Someja 聡染谷 (nar. 1983), se vyhraňuje vůči tomu, aby byla jeho práce označována jako řemeslo nebo jako krásné umění, a svou pozici vidí někde na rozhraní těchto dvou pojmů. Jde o výtvarníka, který se nebojí provokovat dnešní společnost a mimo jiné čerpá svou inspiraci z japonských erotických grafik *šunga* 春画.¹⁶⁰ Největšího věhlasu se mu ovšem dostalo díky výstavám

¹⁵⁷ KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Line and Surface: Igawa Takeshi [online]. 2015 [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/exhibitions/2013/exhibit_01_igawa.html

¹⁵⁸ *Leslye Kehoe Galleries*. Igawa Takeshi [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/igawa-takeshi/>

¹⁵⁹ *Kokusai urušiten Išikawa 2009*. Njúšó sakuhin [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2009_outline/prize/index.html

¹⁶⁰ LARKING, Matthew. Somewhere between art and craft lies the beauty of Satoshi Someya. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 11. 12. 2013 [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z:

nazvaným *Sošaku suru kašoku* 咀嚼する加飾 (Trávicí dekorace), jejichž námětem byly různé významy japonského slova *jó* 用, které se do češtiny překládá jako „užívat, používat“.¹⁶¹ V jednom z jeho projektů se věnoval vytváření konstrukcí, do kterých byly zakomponovány lakované misky na polévku miso označené japonskými křestními jmény. Tímto způsobem chtěl vzbudit dojem, že misky nebyly pouhým produktem manufakturní řemeslné výroby, ale spolu se jménem získaly svou jedinečnost a individualitu.¹⁶² Škála Somejových námětů je opravdu široká a také u něj se setkáme se sochami zvířat, jejichž těla jsou často bohatě zdobená malovanými obrázky a nápisy.¹⁶³

Využívání syntetických látek v lakovém umění vyvolává kontroverze, takže kromě zastánců čistě přírodních postupů existují i umělci, pro které umělé materiály představují jedinečnou možnost, jak vytvořit nová originální díla. Do této skupiny patří i tvůrce Nacuki Kurimoto 夏樹栗本 (nar. 1961), jehož styl se vyznačuje častým užíváním výrazných barev a kombinací různorodých materiálů. Inspiraci nachází v historii a zvyklostech různých národních kultur, včetně té japonské. Ve výstavních sáňkách i na veřejných místech se tak můžeme setkat s Kurimotovými plastikami zpodobňujícími například velké kimono nebo válečné náčiní z dob japonského feudalismu.¹⁶⁴ Vše je ovšem značně stylizováno a zjednodušeno, což může pro zájemce o současné umění působit velice poutavě. Takové předměty pak mohou výborně reprezentovat japonskou kulturu i na výstavách v zahraničí, protože zobrazují věci typické pro Japonsko, navíc zhotovené za pomoci tradiční umělecké techniky. Kurimoto ve svém díle reaguje také na okolní dění a jako příklad lze uvést jeho „Modlíci se ruce IV“ zhotovené rok po Velkém zemětřesení v Kóbe 阪神・淡路大震災 (Hanshin Awaji daishinsai) v roce 1995.¹⁶⁵ Jakožto profesor na Kjótské škole umění přispívá Kurimoto

<http://www.japantimes.co.jp/culture/2013/12/11/arts/somewhere-between-art-and-craft-lies-the-beauty-of-satoshi-someya/#.VSFxp-HEVKo>

¹⁶¹ Imura art gallery: tokyo. Satoshi SOMEYA solo exhibition "Digesting Decoration II" [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.imuraart.com/en/exhibition/archive/satoshi_someya_solo_exhibition_digesting_decoration_ii.html

¹⁶² LARKING, Matthew. Somewhere between art and craft lies the beauty of Satoshi Someya. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 11. 12. 2013 [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/culture/2013/12/11/arts/somewhere-between-art-and-craft-lies-the-beauty-of-satoshi-someya/#.VSFxp-HEVKo>

¹⁶³ KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Someya Satoshi [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/artists/lacquer/someya_satoshi.html

¹⁶⁴ Artadoo. Natsuki Kurimoto [online]. [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.artadoo.com/en/display/artist/name/natsuki-kurimoto/id/59167>

¹⁶⁵ HORI, Tomoko. Urushi Exhibition: Style Of New Lacquer. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 26. 8. 2011 [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/culture/2011/08/26/arts/openings-outside-tokyo/urushi-exhibition-style-of-new-lacquer/#.VR6j3OHEVKo>

společnosti tím, že předává své znalosti z oblasti lakového umění dalším generacím a k tomu ještě pořádá workshopy pro další zájemce.¹⁶⁶

Na stejné škole v Kjótu vyučuje také umělkyně Fumie Sasai 文恵笹井 (nar. 1973), která Kurimoto poznala během svého studia na této instituci. Kurimoto v té době vedl obor techniky zdobení, zatímco Sasai si zvolila jako předmět studia suchý lak *kanšicu*.¹⁶⁷ Pro Sasai je zvlášť důležité, aby mohla skrze své objekty komunikovat s lidmi, a proto většinu z nich vytváří v takové velikosti, aby bylo možné vzít je do ruky. Sasai si uvědomuje, že hmatové vjemy také hrají podstatnou roli v celkovém vnímání určitého díla. Jejím záměrem je vzbudit v člověku vřelé pocity při kontaktu s daným objektem a úmyslně se soustřeďuje na tvary, které jsou určitým způsobem roztomilé a něžné, například ovoce či květiny.¹⁶⁸ Jednou ze stěžejních myšlenek Sasainy práce je zdůrazňování horizontálních vztahů v japonské společnosti¹⁶⁹, což je bezesporu revoluční tendence, když uvážíme, jak silně je v Japoncích zakořeněná striktní společenská hierarchie.¹⁷⁰

Obr. 24. *Kajicu* (Ovoce) 2014, Fumie Sasai

¹⁶⁶ *Artadoo*. Natsuki Kurimoto [online]. [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.artadoo.com/en/display/artist/name/natsuki-kurimoto/id/59167>

¹⁶⁷ *Sasai Fumie: Urushi Artist. Critics* [online]. [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.sasai-urushi.com/eng/critic/index.html>

¹⁶⁸ KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Sasai Fumie [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/artists/lacquer/sasai_fumie.html

¹⁶⁹ *Sasai Fumie: Urushi Artist. Critics* [online]. [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.sasai-urushi.com/eng/critic/index.html>

¹⁷⁰ O problematice společenské hierarchie v Japonsku více v: CHIE, Nakane. *Tate-šakai no ningen kankei*. Tokio: Kódanša, 1973. 189 s.

3.2.3. Tvůrci z dalších uměleckých škol

Pro následujícího umělce, Jošihiko Muratu, který byl již zmíněn v úvodu této podkapitoly, se forma vytvářených plastik stala zásadním aspektem jeho díla. Murata totiž nepracuje pouze s předmětem samotným, ale i s jeho okolím, což znamená, že při tvarování objektu bere ohled na to, jaký stín bude výsledný předmět vrhat. Hlavní inspiraci nachází v přírodě a to především u zvířat, jejichž těla stylizuje nezaměnitelným způsobem. Pro lepší představu by se tvar jeho figur dal charakterizovat slovy úzký a dlouhý. Právě s takovými formami lze totiž při správném osvětlení a umístění do prostoru dosáhnout působivých stínových efektů.¹⁷¹

Obr. 25. *Silhouette – Sweeping* 2012, Jošihiko Murata.

Pro porovnání pojetí výroby lakovaných šperků zde uvedu výtvarnici Sačiko Kurodu 沙知子黒田 (nar. 1985), která sice jako jediná z popsaných umělců nevystavuje své práce na KAI ani na LKG, ale rozhodně ji můžeme zařadit mezi významné představitele současného umění laku v Japonsku. Kuroda se specializuje přímo na vytváření šperků, ale na rozdíl od výše zmíněné Sakurako Macušimy (viz sekce 3. 2. 1.) se jedná o doplňky, které se dají skutečně využít v každodenním životě. Ozdobný hřeben do vlasů s názvem *Kacyoufuuya*¹⁷² 花蝶風夜 (viz obr. 26), zajistil Kurodě „zlatou cenu“ 金賞 (kinšó) na *Mezinárodní výstavě laku v Išikawě* v roce 2012,

¹⁷¹HIRDO, Vasi. Interview with Murata Yoshihiko – Japanese lacquer artist. In: *Ceramics Now Magazine Issue 1* [online]. 2. 10. 2011 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceramicsnow.org/post/1093495089-2/interview-with-murata-yoshihiko-japanese-lacquer-art>

¹⁷²Záměrně zde uvádím kreativní způsob přepisu znaků, který by podle Hepburnovy transkripce do angličtiny měl vypadat takto: *Kachoufuuya*. Nicméně se jedná o oficiální název uvedený na stránkách Mezinárodní výstavy v Išikawě a proto ho v práci ponechávám v původní podobě. Viz *Kokusai urušiten Išikawa 2012*. Njúšó sakuhin [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2012_outline/prize/index.html

což lze považovat za celoživotní úspěch v kariéře každého tvůrce z oboru lakového umění.¹⁷³ Její šperky zaujmou jednak svým originálním designem, jednak precizním provedením techniky *makie* a *raden*, které Kuroda nejvíce využívá k dekorování svých výtvorů. Náměty dekorů potom čerpá především z japonské fauny, flóry a ročních období.¹⁷⁴

Posledním současným nezávislým umělcem, kterého zmíním pro jeho výjimečné dílo je Kitamura Tacuo Unrjúan 北村辰夫雲龍庵 (nar. 1952). Unrjúan klade velký důraz na zachování tradičních hodnot a následování generacemi prověřených lakových technik, přesto však vytváří specifické nekonvenční předměty. Svou inspiraci nachází v duchovním světě a to především v křesťanské a židovské víře, což lze považovat za poměrně nezvyklé v Japonsku, kde výrazně převládá šintoismus a buddhismus. Propojováním prvků typických pro tyto náboženské směry dosahuje Unrjúan jedinečných výsledků. Mezi jeho výtvořky tak můžeme vidět jak potřeby charakteristické pro japonskou kulturu, například čajové misky a schránky *inró*, tak zdobené kříže nebo mešní kalichy.¹⁷⁵

Na práci všech uvedených umělců lze demonstrovat, že lakové umění není v žádném případě uměním minulosti, které by nenašlo místo v současném světě. Možnosti, jakými se lze ubírat v tomto oboru je skutečně velké množství a dle mého názoru ještě nejsou všechny vyčerpány. Díky mezinárodní spolupráci a výstavám, které japonským tvůrcům poskytují příležitost prezentovat svá díla v zahraničí, je podporován zájem o lakové umění, nejen u široké veřejnosti, ale i u dalších výtvarníků z Ameriky a Evropy. Stejně jako tradičním řemeslným výrobám, i nezávislým umělcům napomáhají k propagaci svých prací sociální sítě, představující další způsob komunikace mezi společnostmi a autorem díla.

¹⁷³ *Kokusai urušiten Išikawa 2012*. Njúšó sakuhin [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2012_outline/prize/index.html

¹⁷⁴ KURODA, Sačiko. *Sachiko Kuroda* [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://skuro.jimdo.com/%E8%8B%B1%E8%AA%9E-%E7%B5%8C%E6%AD%B4/>

¹⁷⁵ *Lesley Kehoe Galleries*. Unryuan Kitamura Tatsuo [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/unryuan/>

Obr. 26. *Kacyoufuuya* , Sačiko Kuroda

Obr. 27. Kidušový pohár *seihai* 聖杯, Kitamura Tacuo Unrjúan

Závěr

Lakové umění v současném Japonsku má dvě podoby, které byly v této práci detailně popsány. První je výroba lakovaných předmětů pomocí tradičních technik, se kterou se lze setkat v šesti regionech na ostrovech Honšú a Šikoku. Častý výskyt tradičních lakových výrob v Japonsku dokazuje, že společnost si stále cení hodnot, které tento druh umění zastupuje. Přesto se dnes lakové řemeslo potýká s četnými problémy. Jedná se především o slábnoucí zájem mladé generace věnovat se profesionálně tomuto oboru a vysokou cenu lakovaných výrobků. Skutečnost, že lakovní mistři se většinou musejí spoléhat na vedlejší finanční příjmy, činí práci s lakem neatraktivní pro potenciální zájemce. Navzdory tomu, existují dílny a studia, které jsou schopné obstát v konkurenci japonského trhu.

K udržení tohoto stavu je nicméně zapotřebí velkého úsilí samotných tvůrců a intervence organizací podporujících jejich činnost. Neustálá aktivita budící pozornost veřejnosti je důležitým faktorem pro zachování lakové tradice. V tomto ohledu jsou velmi přínosné řemeslné workshopy, regionální festivaly a propagace prostřednictvím maskotů. Především díky snaze přizpůsobit produkci lakovaného zboží požadavkům dnešních spotřebitelů si mohou tradiční výroby udržet svou pozici mezi levnějšími syntetickými produkty ze zahraničí. Aplikace laku na moderní přístroje, spolupráce se zahraničními firmami a sdílení informací přes sociální sítě jsou nejužívanější prostředky, jak udělat lak atraktivním i ve 21. století.

Poslední dva body platí zároveň pro druhou podobu lakového umění, což je tvorba nezávislých umělců, kteří se soustředí výhradně na estetickou stránku laku a nevyrábějí užitkové předměty. Také tito jednotlivci se snaží propagovat lakové umění v současném světě prostřednictvím nekonvenčních děl a odhalovat tím nové možnosti využití přírodního laku. V rámci tohoto textu jsem představila různorodé výtvořky vybraných tvůrců, které dokazují velkou variabilitu pojetí práce s lakem. Věřím, že se mi tak podařilo nastínit cestu, kterou se lakové umění může dále rozvíjet a současně tím zachovávat jednu z nejstarších japonských tradic.

Resumé

This thesis focuses on lacquer art produced by contemporary Japanese artists. It deals with both followers of family tradition and artists, who use natural lacquer in an innovative way. The first part of the thesis summarizes history of lacquer art and provides a necessary background for the second part presenting works of contemporary craftsmen and independent artists. Companies and studios producing lacquerware with the use of traditional techniques are divided according to the region of their origin and described in detail in the second chapter. The third chapter introduces famous Japanese artists, who mostly graduated at art schools in Tokyo and Kyoto with the exception of three individuals from different art schools in Japan. The aim of the thesis is to describe the production of lacquerware in 21st century and tendencies and inspiration of living lacquer artists in Japan.

Seznam použitých zdrojů

KNIHY

CHIE, Nakane. *Tate-šakai no ningen kankei*. Tokio: Kódanša, 1973. 189 s. ISBN 4061155059.

DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000. 288 s. ISBN 3-930090-08-2.

HERBIG-HAARHAUS LACKMUSEUM. *Ex oriente lux: Lackkunst aus Ostasien und Europa*. Köln: Herbig-Haarhaus Lackmuseum, 1977. 265 s.

IMPEY, Olivera JÖRG, Christiaan. *Japanese Export Lacquer 1580-1850*. Amsterdam: Hotei Publishing, 2005. 384 s. ISBN 90-74822-72-X.

KOPPLIN, Monika. *Lacquerware in Asia, today and yesterday*. Paris: UNESCO, 2002. 240 s. ISBN 9231038087.

LILLEHOJ, Elizabeth. *Critical perspectives on classicism in Japanese painting, 1600-1700*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2004. 272 s. ISBN 082482699.

MURASE, Mijeko. *Bridge of Dreams: The Mary Griggs Burke Collection of Japanese Art*. New York: Metropolitan Museum of Art, 2000. 450 s. ISBN 0-87099-942-7.

MURASE, Mijeko. *Japanese Art: Selections from the Mary and Jackson Burke Collection : [exhibition]*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1975. 347 s. ISBN 0870991388.

NIETUPSKI, Paul K. a Joan O'MARA. *Reading Asian Art and Artifacts: Windows to Asia on American College Campuses*. Bethlehem: Lehigh University Press, 2011. 240 s. ISBN 978-1-61146-072-8.

PEKARIK, Andrew. *Japanese lacquer, 1600-1900: Selections from the Charles A. Greenfield collection* [online]. New York: Metropolitan Museum of Art, 1980. 146 s. ISBN 08-709-9247-3.

SHONO, Masako. *Japanische Lackkunst der Gegenwart: Funktion und Design, Tradition und Modernität am Beispiel Kyôtoer Lackmeister = Modern Japanese lacquer art: a family of Kyôto craftsmen*. Köln: Museen der Stadt Köln, 1981. 40 s.

STRANGE, Edward Fairbrother. *Catalogue of Japanese Lacquer. Part II., Medicine cases (Inro)*. London: [s.n.], 1925. 162 s., xxxvii s. čb. obr. příl.

SUCHOMEL, Filipa Marcela SUCHOMELOVÁ. *Plocha zrozená k dekoru: japonské umění laku 16. – 19. století*. Praha: Národní galerie v Praze, 2002. 367 s. ISBN 80-703-5234-5.

WATSKY, Andrew Mark. *Chikubushima: deploying the sacred arts in Momoyama Japan*. Seattle: University of Washington Press, c2004. 350 s. ISBN 02-959-8327-2.

WATT, James C. a Barbara Brennan FORD. *East Asian lacquer: the Florence and Herbert Irving collection*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1991. 388 s. ISBN 08-709-9622-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Akabori Ikuhiko. *Lesley Kehoe Galleries* [online]. [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/akabori-ikuhiko/>

Amano. History of Takaoka Lacquerware [online]. [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.amanoshikki.com/en/takaoka_sikki/index.html

Asahi šimbun: Digital. NY ni URUSHI Iwate džóbodži nuri PR [online]. 15. 8. 2013 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: http://digital.asahi.com/area/iwate/articles/TKY201308140314.html?ref=comkiji_txt_end_s_kjid_TKY201308140314

Artadoo. Natsuki Kurimoto [online]. [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.artadoo.com/en/display/artist/name/natsuki-kurimoto/id/59167>

Cooperative Association for Promotion of Kanazawa Kaga Make-e: Traditional Craft of Kanazawa. Kaga Maki-e [online]. 2007 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kk-makie.com/contents/makie.html>

Cugaru nuri [online]. 2010 [cit. 8. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.tsugarunuri.org/outline.html>

Dentó kógei Aojama sukuea. Dentóteki kógeihin o šimesu: Niigata šikki [online]. 2009 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: <http://kougeihin.jp/item/0510/>

Design Center Ishikawa [online]. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.design-ishikawa.jp/>

Ečizen šikki. Sono tandžó to dentó [online]. 2007 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.echizen.or.jp/>

Enter Japan. The Dying Art of Urushi [online]. 30. 1. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://enterjapan.me/the-dying-art-of-urushi/>

FUDŽITA, Tošiaki. *Toshiaki Fujita Urushi Art Studio*. Toshiaki Fujita works [online]. [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.fujita-urushi.com/works.html>

HAINO, Akio. A Makie Master Named Nagata Yuji. In: *Kjóto kokuricu hakubucukan* [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kyohaku.go.jp/eng/dictio/shikki/makie.html>

HAMAKER, Susan Mijagi. Promoting Iwate Prefecture's Products in New York. In: *Japan Culture NYC: All Things Japanese in New York City* [online]. 1. 9. 2013 [cit. 24. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanculture-nyc.com/2013/09/01/promoting-iwate-prefectures-products-in-new-york/>

HIRDO, Vasi. Interview with Fujita Toshiaki - Japanese lacquer artist In: *Ceramics Now Magazine Issue 1* [online]. 2. 10. 2011 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceramicsnow.org/post/10935238829/interview-with-fujita-toshiaki-japanese-lacquer-artist>

HIRDO, Vasi. Interview with Murata Yoshihiko – Japanese lacquer artist. In: *Ceramics Now Magazine Issue 1* [online]. 2. 10. 2011 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceramicsnow.org/post/10934950892/interview-with-murata-yoshihiko-japanese-lacquer-art>

Hirosaki šókókaigišo [online]. 2005 [cit. 10. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.hcci.or.jp/>

HORI, Tomoko. Urushi Exhibition: Style Of New Lacquer. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 26. 8. 2011 [cit. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/culture/2011/08/26/arts/openings-outside-tokyo/urushi-exhibition-style-of-new-lacquer/#.VR6j3OHEVKo>

Ichiwadou Handicraft. INC. Šikki no kihó – kagawa šikki ni cuite [online]. 2010 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://ichiwadou.net/html/user_data/about01.php

IHCSA Café. Hidehira nuri [online]. 2011 [cit. 19. 3. 2015]. Dostupné z: <http://ihcsacafe.ihcsa.or.jp/news/culture/hidehira/>

Imura art gallery: tokyo. Satoshi SOMEYA solo exhibition "Digesting Decoration II" [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.imuraart.com/en/exhibition/archive/satoshi_someya_solo_exhibition_digesting_decoration_ii.html

Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. Artists Index [online]. [cit. 23. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/wajima_e/a_9_rireki.html

Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. History of Wajima lacquerware [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/wajima_e/history.html

Išikawa šindžóhó šofu: Wadžima nuri. Wajima Lacquer Arts Institute [online]. 1997 -2005 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/chinkin/en/syokunin/institute.html>

Iwatekensen. Iwate no kógei, mingeihin [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.iwatekensen.co.jp/craft/craft002.php>

Jamagučiken. Takumi no waza dentóteki kógeihin: Ouči nuri [online]. 1996–2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.pref.yamaguchi.lg.jp/gyosei/kanko/brand/dentou/ouchinuri.html>

Jamanaka šikki. Jamanaka šikki no rekiši [online]. 2000 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/yamanaka/yamanaka2000hp_e/history_e/kigen_00_e.htm

Jamanaka šikki. JOY Mark [online]. 2000 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: http://shofu.pref.ishikawa.jp/shofu/yamanaka/yamanaka2000hp_e/joimark_e/joymark_e.htm

Japan Arts and Crafts. Joboji-nuri [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/jobojinuri.html>

Japan Arts and Crafts. Kawatsura-nuri (shikki) [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/kawatsura1.html>

Japan Arts and Crafts. Wakasa-nuri [online]. 2007 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.japanartsandcrafts.com/wakasanuri.html>

Japan Brand: Authentic Japanese Products. Kagawa Lacquer [online]. 2014 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: http://japan-brand.jnto.go.jp/eng/crafts/lacquer_ware/72/

Japan Brand: Authentic Japanese Products. Kishu Lacquer [online]. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: http://japan-brand.jnto.go.jp/crafts/lacquer_ware/40/

JOŠINO, Takamasa. *Urushi Art Works Takamasa Yoshino* [online]. [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z: <http://takamasayoshino.jimdo.com/english/concept/>

Júgen kaiša: Jamada šunkei mise [online]. 2015 [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://en.yamada-shunkei.com/about/>

Kamakura bori kaikan [online]. [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: <http://kamakuraborikaikan.jp>

Kanazawa kurafuto cúrisumu. Kanazawa lacquer Ware [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kanazawa-kankoukyoukai.or.jp/craft-tourism/en/crafts/crafts01.html>

KAWAGOE, Aileen. Treasures of the world's oldest and most visited museum – the Shosoin. *Heritage of Japan: Discovering the Historical Context and Culture of the People of Japan* [online]. [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <https://heritageofjapan.wordpress.com/6-nara-period-sees-the-nurturing-of-chinese-culture/tempyo-arts/treasures-of-the-shosoin-the-worlds-oldest-and-most-visited-museum/>

Kokusai urušiten Išikawa 2009. Njúšó sakuhin [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2009_outline/prize/index.html

KEIKO, Fukai. *Keiko Art International* [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: <http://keikoartinternational.com>

KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. About us [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://keikoartinternational.com/contact/about_us.html

KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Line and Surface: Igawa Takeshi [online]. 2015 [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/exhibitions/2013/exhibit_01_igawa.html

KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Sasai Fumie [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/artists/lacquer/sasai_fumie.html

KEIKO, Fukai. *Keiko Art International*. Someya Satoshi [online]. 2015 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.keikoartinternational.com/artists/lacquer/someya_satoshi.html

Kjóto šikki kógei kjódokumiai. Kjó šikki no rekiši to tokučó [online]. 2004 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kyo-shikki.jp/history/index.html>

Kjóto širicu geidžucu daigaku [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.kcu.a.ac.jp/profile/>

Kokusai urušiten Išikawa 2009. Šinsa kóhjó [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.design-vishikawa.jp/urushi/urushi2009_outline/comment/index.html

Kokusai urušiten Išikawa 2012. Njúšó sakuhin [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.design-ishikawa.jp/urushi/urushi2012_outline/prize/index.html

Kóeki saidan hódžin: Takaoka čiiki džibasangjó sentá [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.takaokajibasan.or.jp/>

Kóeki šadan hódžin Nitten. Nitten no rekiši to genzai (ima) [online]. 2006–2015 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nitten.or.jp/about/rekishitoima.html>

KURODA, Sačiko. *Sachiko Kuroda* [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://skuro.jimdo.com/%E8%8B%B1%E8%AA%9E-%E7%B5%8C%E6%AD%B4/>

LARKING, Matthew. Somewhere between art and craft lies the beauty of Satoshi Someya. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 11. 12. 2013 [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.japantimes.co.jp/culture/2013/12/11/arts/somewhere-between-art-and-craft-lies-the-beauty-of-satoshi-someya/#.VSFxp-HEVko>

Leslye Kehoe Galleries. Igawa Takeshi [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/igawa-takeshi/>

Leslye Kehoe Galleries. Unryuan Kitamura Tatsuo [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.kehoe.com.au/artists/unryuan/>

Li-zan [online]. 2004 [cit. 15. 3. 2015]. Dostupné z: <http://li-zan.com/japanese/index.htm>

MACUŠIMA, Sakurako. *Sakurako Macušima Uruši Art Work*. Body Ornament 3 [online]. 27. 4. 2015 [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.sakurako.com/ArtWorks/pg384.html>

MOMAK: The National Museum of Modern Art, Kyoto. Kjóto mjúžiamuzu fó [online]. 25. 3. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.momak.go.jp/m4/index.html>

MOMAK: The National Museum of Modern Art, Kyoto. KYOTO, Re-creation of Reminiscence —— Lacquerware in Modern Japan [online]. 18. 8. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.momak.go.jp/English/exhibitionArchive/2014/404.html>

NAITO, Juko. Thickly lacquered with tradition: Fine 'Japanning' in Murakami. In: *The Japan Times: Culture* [online]. 18. 12. 1999 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.japantimes.co.jp/culture/1999/12/18/arts/thickly-lacquered-with-tradition/#.VT_FBZOfxKp

NAKADŽIMA, Kotaro. Aizu-nuri craftsmen take lacquerware to new uses. In: *The Asahi Shimbun: Asia and Japan Watch* [online]. 1. 8. 2013 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: http://ajw.asahi.com/article/cool_japan/style/AJ201308010048

Naruko [online]. 2009 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://naruko.o-r-i.info>

Naruko onsenkjó [online]. [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://en.naruko.gr.jp/craft.html>

Nihon kógeikai. Nihon kógeikai ni cuite [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.nihonkogeikai.or.jp/about>

Niigata šikki: Niigata mači dógjókumiai [online]. [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: nuridon.com

NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 25. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushi-kobo.com/history.html>

Odawara & Hakone Guide. Odawara Craft Shop WAZA [online]. 20. 8. 2013 [cit. 29. 4. 2015]. Dostupné z: <https://odawarahakonetravel.wordpress.com/tag/odawara-lacquer/>

Olympic.org: Official website of the Olympic Movement. Nagano 1998 medals [online]. 2015 [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.olympic.org/nagano-1998-medals>

OSAWA, Takuja. *Rock paintings and mixed with animal glue + japanese lacquerware* [online]. [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.osawamas.com/?p=943>

PARENT, Mary Neighbour. *JAANUS: Japanese Architecture and Art Net Users System* [online]. 2001 [cit. 9. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/>

RAUSCH, Anthony. *Cultural commodities in Japanese rural revitalization: Tsugaru Nuri Lacquerware and Tsugaru Shamisen* [online]. Leiden: Brill, 2010. *Social sciences in Asia*, v. 28 [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10439175>

Sainsbury Institute for the Study of Japanese Arts and Cultures. Sainsbury Institute Abroad [online]. 2013 [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://sainsbury-institute.org/support-us/e-magazine-issue-07/the-sainsbury-institute-abroad/>

Sasai Fumie: Urushi Artist. Critics [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.sasai-urushi.com/eng/critic/index.html>

Takaoka lacquerware Co, LTD [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.toyama-smenet.or.jp/~taka/DESIGNE.HTML>

Takahaš šoten. Aizu nuri no rekiši [online]. 2015 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://aizu-urushi.com/history>

Tekiseiša. Šóhin šósai [online]. 2007 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.tekiseisha.com/commodity/index.html>

Tohachiya: Production – Distribution of Wajimanuri products. About Wajima-nuri. (tohachiya) [online]. 2007 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.tohachiya.com/EN/wajima-nuri.html>

Tókjó geidžucu daigaku [online]. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.geidai.ac.jp/outline/introduction/history>

Traditional Culture of Japan. The characteristics and history of negoro-nuri style and Kishū lacquerware [online]. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://j-tradition.com/en/lacquer/kakuchi/negoro.html>

Wadžima nabi: Noto Wadžima kankódžóhó [online]. [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://wajimanavi.lg.jp/www/event/detail.jsp?id=154>

Wajima Lacquerware Museum: National tangible cultural property exhibits [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.wajimanuri.or.jp/kaikan/file12.html>

Wajima Museum of Lacquer (Urushi) Art. History and Culture of Wajima-nuri [online]. 2013 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.city.wajima.ishikawa.jp/art/home_e_u.htm

Wakasa [online]. [cit. 14. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.wakasa-hashii.com/>

WETHERILLE, Kelly. Art of Lacquerware Preserved in Japan. In: The New York Times [online]. 3. 11. 2014 [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/11/05/fashion/art-of-lacquerware-preserved-in-japan.html?_r=0#

Yamanaka Onsen Tourism Association – Ryokan Association: Yamanaka Onsen (Hot Spring). Special Products [online]. 2007 [cit. 19. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.yamanaka-spa.or.jp/english/speciality/shikki.html>

Zóhiko [online]. 2015 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.zohiko.co.jp>

ZDROJE OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obr. 1. Odebírání surové mízy škumpy lakodárné

Eco to waza. Lacquerware-beautiful and functional [online]. 2011 [cit. 12. 4. 2015].
Dostupné z: <http://greenjapan.com/lacquerware/>

Obr. 2. Červeně lakovaný hřeben objevený v prefektuře Fukui

NIŠIDE, Mariko. *Urushi kobo* [online]. 2002 [cit. 29. 1. 2015]. Dostupné z:
<http://www.urushi-kobo.com/history.html>

Obr. 3. Dekorování předmětu technikou makie

Japanese Traditional Arts and Crafts: Appreciating traditional arts and crafts in Japan.
Makie lacquermaking [online]. [cit. 26. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.peaceandlove4all.com/2014/makie-lacquer-making/>

Obr. 4. Nádoba na mytí tarai 盥 v provedení negoro

Mary and Jackson Burke foundation. The Mary Griggs Burke Collection [online]. 2013
[cit. 29. 1. 2015]. Dostupné z: <http://burkecollection.org/catalogue/787-wash-basin-tarai>

Obr. 5. Schránka na cennosti s červenými rohy sumiaka tebako 角赤手箱

v provedení kódaidži makie, období Momojama

Mary and Jackson Burke foundation. The Mary Griggs Burke Collection [online]. 2013
[cit. 29. 1. 2015]. Dostupné z: <http://burkecollection.org/catalogue/775-accessories-box-with-red-corners-sumiaka-tebako-with-chrysanthemums-and-autumn-grasses>

Obr. 6. Stojan na misál ve stylu namban

DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000. 288 s.

Obr. 7. Schránka *inró*, Šibata Zešin

DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000. 288 s.

Obr. 8. Krabice na úschovu papírů *rjóšibako*, Harui Kómin

DEES, Jan. *Federn Farne Blüten: Japanische Lacke der Meiji- und Taishó-Zeit aus den Collections Baur = Ferns Feathers Flowers: Japanese Lacquer of the Meiji and Taishó Periods from the Baur Collection*. Münster: Museum für Lackkunst, 2000. 288 s.

Obr. 9. Čajové misky v provedení *cugaru nuri*

Jošikawa Toki Co. Artistic Nippon [online]. 2014 [cit. 27. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.artisticnippon.com/product/tsugaru_lacquerware/tsugaru_shiruwan.html

Obr. 10. Nádobí v provedení *hidehira nuri*

A Trip to Iwate: Iwate Prefecture Tourism Portal Site. Lacquerware [online]. 2010 [cit. 27. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.japan-iwate.info/app/location_detail.php?lid=92

Obr. 11. Technika *rjúmon*

Naruko [online]. 2009 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z: <http://naruko.o-r-i.info>

Obr. 12. Plnicí pera *Parker* vyrobená na zakázku firmou SOŠ

Urushi Sakamoto. Archive – Industrial products 1980s [online]. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.urushi-sakamoto.jp/archive-industrial-products/1980s.html>

Obr. 13. Nádobí v provedení *kamakura bori*

Art and Antiques: Bachmann, Eckenstein [online]. 2014 [cit. 29. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.asianart.com/exhibitions/aany2004/art_antiques2.html

Obr. 14. Komiks *Nuridon*

Niigata šikki: Niigata mači dógjókumiai [online]. [cit. 12. 4. 2015]. Dostupné z: nuridon.com

Obr. 15. Lakované medaile ze Zimních olympijských her v Naganu 1998

Olympic.org. Nagano 1998 Medals [online]. [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z:

<http://www.olympic.org/nagano-1998-medals>

Obr. 16. Lucerny *kiriko* na festivalu *kiriko macuri*

Inachu Japan. Wadžima nuri no inačů [online]. 2014 [cit. 26. 3. 2015]. Dostupné z:

<http://www.inachu.jp/kiriko.html>

Obr. 17. Óuči ningjó

Kyoto traditions: Folk Arts of Japan. Lacquerware, craftware [online]. [cit. 29. 3. 2015].

Dostupné z:http://kyototraditions.com/japanese-collectibles-lacquerware-craftware-c-30_44.html?page=2

Obr. 18. Nádoba na dezerty *kašiki* 菓子器, *Ičiwadó*

Ichiwadou Handicraft. INC. Kašiki Jondan [online]. 2010 [cit. 9. 4. 2015]. Dostupné z:

http://ichiwadou.net/html/products/detail.php?product_id=412

Obr. 19., Layered form III, Tošiaki Fudžita

Keiko Art International. Fujita Toshiaki [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z:

http://keikoartinternational.com/artists/lacquer/fujita_toshiaki.html

Obr. 20. Ze série *Body Ornaments* – 2. Sakurako Macušima

MACUŠIMA, Sakurako. *Sakurako Macušima Uruši Art Work*. Body Ornament 2

[online]. 27. 4. 2015 [cit. 28. 4. 2015]. Dostupné z:

<http://www.sakurako.com/ArtWorks/pg386.html>

Obr. 21. *Assembly 2011*, Takuja Osawa

OSAWA, Takuja. *Rock paintings and mixed with animal glue + japanese lacquerware*

[online]. [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z: http://www.osawamas.com/?page_id=524

Obr. 22. —*Dignity*—(*Kai-roun*) 2003, Takamasa Jošino

JOŠINO, Takamasa. *Urushi Art Works Takamasa Yoshino* [online]. [cit. 28. 4. 2015].

Dostupné z: <http://takamasayoshino.jimdo.com/english/concept/>

Obr. 23. Toki no kókó (Plavba časem) 2007, Takeši Igawa

Art file Milnda. Artist 井川健/Igawa Takeshi [online]. [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné z:
<http://www.milnda.com/artists/data.php?id=a0039&p=1&ke=&ca=&su=&ta=&na=1&pa=>

Obr. 24. Kajicu (Ovoce) 2014, Fumie Sasai

Keiko Art International. Sasai Fumie [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z:
http://keikoartinternational.com/artists/lacquer/sasai_fumie.html

Obr. 25. Silhouette – Sweeping 2012, Jošihiko Murata

Keiko Art International. Sasai Fumie [online]. [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z:
http://keikoartinternational.com/artists/lacquer/murata_yoshihiko.html

Obr. 26. Kacyoufuuya 2010, Sačiko Kuroda

Sachiko Kuroda [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z: <http://skuro.jimdo.com/hair-ornaments/>

Obr. 27. Kidušový pohár *seihai* 聖杯, Kitamura Tacuo Unrjúan

National Gallery of Australia. Collection Search [online]. [cit. 25. 4. 2015]. Dostupné z:
<http://cs.nga.gov.au/Detail.cfm?IRN=206610>